

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zemědělská fakulta

Katedra řízení

Studijní program: M4101 Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Provozně podnikatelský

Název diplomové práce:

Regionální rozvoj a plošná ochrana souborů lidové architektury v obcích okresu Česká Lípa

Vedoucí diplomové práce:

doc. RNDr. Jiří Vaníček, Csc

Autor:

Markéta Hanzlíčková

České Budějovice

2007

zadání

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Regionální rozvoj a plošná ochrana souborů lidové architektury v obcích okresu Česká Lípa“ vypracovala samostatně, na základě zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Plzni, 24. dubna 2007

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji tímto panu doc. RNDr. Jiřímu Vaníčkovi, CSc. za odbornou pomoc při vedení a zpracování diplomové práce. Dále děkuji všem, kteří byli ochotni poskytnout mi potřebné informace a radu pro zpracování diplomové práce.

V Plzni, 24. dubna 2007

.....

Podpis

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 LITERÁRNÍ PŘEHLED	9
2.1 Regionální rozvoj a jeho problematika	9
2.2 Strategie regionálního rozvoje ČR	11
2.3 Formy ochrany památek	12
2.4 Finanční podpora památek lidové architektury	14
2.4.1 Finanční podpora z rozpočtu ČR	14
2.4.2 Granty na podporu památek na úrovni kraje	17
2.5 Péče o památky v Libereckém kraji	21
2.6 Finanční podpora z EU	22
2.7 Legislativa	30
2.7.1 Státní památková péče	30
2.7.2 Orgány a organizace státní památkové péče	30
2.7.3 Evidence kulturních památek	33
2.7.4 Ochrana památek lidové architektury	35
2.7.5 Vymezení pojmu kulturní památka	37
2.7.6 Prohlášení věcí za kulturní památky a národní kulturní památky	37
2.7.7 Památková rezervace a vesnická památková rezervace	38
2.7.8 Vesnická památková zóna (VPZ)	39
2.7.9 Památkové ochranné pásmo (POP)	39
2.7.10 Krajinná památková zóna (KPZ)	39
2.8 Charakteristika lidového stavitelství	40
2.9 Vývoj lidové architektury	41
2.9.1 Stavební vývoj tradiční lidové architektury v Českých zemích	43
2.9.2 Architektura severních Čech	45
3 METODIKA	48
4 EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST	51
4.1. Popis vybraných obcí okresu Česká Lípa	51
4.1.1. Kravaře	52
4.1.2. Rané	54
4.1.3. Janovice u Kravař	54
4.1.4. Bukovec	55
4.1.5. Lhota u Dubé	56
4.1.6. Sloup	58
4.1.7. Žďár	60
4.1.8. Velenice	62
4.1.9. Tubož	64
4.2. Výsledky sociologického šetření	66

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ A NÁVRHY ŘEŠENÍ	80
5.1 Analýza (SWOT) výsledků	80
5.2 Návrhy řešení	81
6 SOUHRN A ZÁVĚRY	84
7 SUMMARY	89
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	90

1 ÚVOD

Snad v každém kraji České republiky se nachází velké množství architektonických klenotů v podobě výjimečně hodnotných a krásných staveb nebo dokonce celých vesnic. V souladu s krajinnými typy je možno sledovat urbanistický charakter osídlení i rozmanitost prostorové skladby objektů v rámci jednotlivých usedlostí, které zasluhují naši velkou pozornost a ochranu.

Hodnoty obsažené v lidové architektuře jsou předmětem společenského zájmu více než sto let. Stavební tvorba venkovského lidu má v některých ohledech mezi jednotlivými druhy kulturních památek výjimečné postavení. Každá lidová stavba je totiž nejen dokumentem doby svého vzniku, ale i velice cenným dokladem stavebních zvyklostí ještě starších, které nejsou v úplnosti přímými hodnotnými doklady doložitelné. Je proto povinností společnosti zachovat maximum hodnot obsažených ve fondu lidových staveb.¹

Historické památky jsou nedílnou součástí kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významným činitelem životního prostředí, originálním a tím pádem absolutně nenahraditelným bohatstvím každé společnosti. Cílem každého státu by mělo být vytvoření všestranných podmínek pro prohloubení a zlepšení péče o kulturní památky, o jejich zachování pro další generace. Je to jeden z nejlepších způsobů jak přispět k dalšímu rozvoji kultury a společnosti vůbec. Fyzický stav velkého množství našich kulturních památek není dobrý a proto pro diplomovou práci bylo vybráno téma Regionální rozvoj a plošná ochrana souborů lidové architektury.

V úvodu práce je popsána legislativa upravující památkovou péči, její historii a základní formy ochrany historických památek v České republice.

Místní přírodní podmínky určované geomorfologií krajiny a konfigurací terénu měly rozhodující vliv na utváření staveb lidové architektury. Samozřejmě společně s vlivy etnickými a zejména sociálními. Další část je věnována popisu studovaných území z hlediska rozsahu ochrany, socioekonomických a demografických dat.

Cílem práce je zjistit, do jaké míry ovlivňuje rozvoj venkovského prostoru památková ochrana souborů lidové architektury ve vesnických památkových zónách a vesnických památkových rezervacích, konkrétně v obcích okresu Česká Lípa.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1. Regionální rozvoj a jeho problematika

Regionální politika (resp. podpora regionálního rozvoje) je v Evropě i v České republice obecně chápána jako disciplína, jejímž úkolem je přispívat ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a k zabezpečení harmonického a vyváženého rozvoje jednotlivých regionů. Svým zaměřením plní tato politika vyrovnávací i rozvojovou funkci.

Regionální politika je disciplína, která vznikla v západní Evropě již před 2. světovou válkou; její význam se ovšem zvýšil až po válce v období významných strukturálních změn, rychlého růstu ekonomiky, ekonomické a sociální diferenciaci mezi regiony a vzniku integračního uskupení států (Evropské společenství); pod názvem politika hospodářské a sociální soudržnosti představuje z hlediska rozsahu druhou nejvýznamnější politiku Evropských společenství (cca třetina všech výdajů ES). Přístup k této problematice vychází z poznání, že samotné tržní prostředí mnohdy nestačí k tomu, aby byl zabezpečen vyvážený a harmonický rozvoj na celém území státu; chce-li proto stát vytvořit rovné šance pro obyvatele všech regionů, musí v určité míře přijímat opatření na státní, regionální nebo i v nadnárodní úrovni (zejména činnost Evropské unie) ke zmírnění meziregionálních rozdílů.

V důsledku transformace české ekonomiky na standardní tržní ekonomiku od roku 1990 se vývoj v jednotlivých regionech projevuje rozdílnou dynamikou. Problémy vznikly zejména tam, kde existoval nadprůměrný podíl konkurence neschopných a neefektivních výrobců, které procházejí útlumem s dopady na ztrátu hospodářské dynamiky, životní úroveň a zaměstnanost regionu (naproti tomu výrazný rozvoj zaznamenaly služby včetně bankovníctví a veřejné správy, cestovní ruch).²

V současné době je v České republice několik hlavních regionálních disparit. Jako nejvýznamnější můžeme považovat výrazný rozdíl v řadě ukazatelů rozhodujících pro životní úroveň obyvatelstva mezi hl. městem Prahou a všemi ostatními kraji. Je třeba také zmínit, že rozdíly jsou nejen mezi jednotlivými kraji, ale také „uvnitř“ krajů (např. ve Středočeském,

Brněnském či Olomouckém kraji), kde v úrovni jednotlivých okresů či menších územních celků existují poměrně velké vnitřní sociálně-ekonomické rozdíly.

V průběhu transformačního procesu v ČR (zejména v období let 1992 - 1997) regionální politika zůstávala na okraji zájmu vládní politiky a byla chápána v redukované podobě jen jako pragmatický a jednorázový prostředek pro řešení případných regionálních problémů. Opatření regionální politiky se v zásadě redukovala na diferencovanou podporu podniků se zvýhodněním ve vymezených problémových regionech. Tento přístup byl částečně ovlivněn do té doby malými meziregionálními rozdíly, které se teprve od roku 1996 zvyšují (zejména pokud jde o úroveň nezaměstnanosti).²

Problematika regionálního vývoje se poněkud opožděně, ale přece jen začíná dostávat do popředí zájmu politiků i odborníků různých profesí také v České republice. Zatímco v západních zemích Evropy i některých zemích východní Evropy (zejména v Polsku a Maďarsku) má regionální výzkum i regionální politika velkou tradici, v naší zemi tomu tak není. Od určité míry se jedná o přirozený stav, způsobený relativně malou rozlohou České republiky a relativně malými meziregionálními rozdíly na začátku transformačního období i v průběhu několika prvních let transformace. Nemalou roli sehrál pochopitelně i neoliberalními myšlenkami inspirovaný přístup k řízení společnosti dominující v první polovině 90. let, odmítající regionální politiku, jakožto formu intervence státu do ekonomiky.

V současnosti se však aktuálnost studia regionálních problémů a jejich řešení výrazně zvyšuje, a to jak z vnitřních, tak i z vnějších příčin. Z vnitřních příčin, které stimulují zájem o regionální problematiku, uveďme především rychlý až dramatický nárůst nezaměstnanosti (zejména od poloviny roku 1998 do začátku roku 1999) doprovázený velmi výrazným růstem rozdílů v míře nezaměstnanosti mezi regiony.

Z vnějších faktorů podporujících zájem o regionální problematiku se jedná především o ambici vstupu ČR do EU, kde je regionální výzkum i regionální politice věnována značná a systematická pozornost. Evropská unie proto vyvíjí zřetelný tlak i na vytvoření moderní a efektivní regionální politiky v kandidátských zemích. Na tuto oblast jsou také zaměřeny nemalé zdroje v rámci tzv. předvstupní strukturální pomoci pro kandidátské země.³

Při přípravě ČR na vstup do EU neexistence výraznější regionální politiky v ČR byla kritizována i ze strany Evropské komise v roce 1997 („v ČR existuje pouze několik celostátních odvětvových přístupů, nezávislá politika regionálního rozvoje přitom chybí, nutno vypracovat odpovídající mechanismy koordinace na celostátní úrovni a posílit dosavadní finanční zdroje určené na regionální rozvoj, zavést právní, správní a rozpočtový rámec integrované regionální politiky“).

I na základě této kritiky bylo v roce 1997 připraveno nové pojetí regionální politiky v ČR, které se promítlo v materiálu Zásady regionální politiky vlády. Tyto zásady byly pak v průběhu let 1998-2000 rozpracovány v navazujících legislativních, koncepčních a programových výstupech. Nové pojetí provádění regionální politiky je kompatibilní s přístupy v členských státech EU i v EU samotné (politika hospodářské a sociální soudržnosti ES).²

2.2. Strategie regionálního rozvoje ČR

Základním státním koncepčním dokumentem na úseku podpory regionálního rozvoje je strategie regionálního rozvoje ČR. Jedná se o střednědobý dokument (na období 3-7 let), který formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje.

Po obsahové stránce strategie obsahuje zejména:

- a) analýzu stavu regionálního rozvoje (hodnocení regionálních disparit za jednotlivé úseky a odvětví, vyhodnocení národohospodářských, environmentálních a vnějších vlivů na regionální rozvoj),
- b) charakteristiku slabých a silných stránek v rozvoji jednotlivých problémových okruhů strategie (SWOT analýza),
- c) definování rozvojové regionální strategie republiky (strategická vize včetně definování globálních cílů a problémových okruhů, vymezení strategických cílů, směrů a problémových aktivit regionálního rozvoje ČR,

- d) vymezení státem podporovaných regionů (strukturálně postižené a hospodářsky problémové regiony),
- e) způsob zabezpečení strategie a doporučení příslušným orgánům (organizační, institucionální, nástrojové a programové zabezpečení regionálního rozvoje),
- f) závěry, úkoly a doporučení (pro dotčené ústřední správní úřady a kraje, týkající se zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti).

Do přípravy strategie byl zapojen široký okruh účastníků z regionů, resortů a dalších orgánů a organizací. Strategie byla posouzena z hlediska vlivu na životní prostředí, posouzení bylo završeno vydáním souhlasného stanoviska Ministerstva životního prostředí podle zákona č.244/1992 Sb.²

2.3. Formy ochrany památek

2.3.1 Evropská konvence o krajině

V listopadu 2000 byla na zasedání Výboru ministrů Rady Evropy ve Florencii schválena „Evropská konvence o krajině č. 176“, kterou přímo po schválení podepsalo 18 zemí Evropy. Iniciátorem konvence byl Kongres místních a regionálních samospráv Rady Evropy. Svou vůli se zabývat touto problematikou vyjádřil Rezolucí č. 256 z roku 1994. Členské státy Rady Evropy jsou si vědomy, že jejich cílem je dosažení větší jednoty v oblasti ochrany společného dědictví a že toho cíle lze dosáhnout především formou smluv v oblasti ekonomiky a sociální problematiky. Chtějí dosáhnou udržitelného vývoje založeného na harmonickém vztahu mezi sociálními potřebami, ekonomickými činnostmi a životním prostředím.

Krajina znamená oblast, jak je vnímána lidmi, jejíž rysy jsou výsledkem společné činnosti přírodních a lidských faktorů. Krajinná politika znamená prostřednictvím kompetentních veřejných institucí vyjádření principů, strategií a pravidel, která dovolují zavádění zvláštních opatření změřených na ochranu, řízení a plánování krajiny. Ochrana krajiny, znamená činnosti na ochranu a údržbu významných nebo typických rysů krajiny,

podepřených její historickou hodnotou odvozenou z jejího přirozeného utváření a nebo ze zásahů člověka.⁴

Tato konvence se vztahuje na celé území zúčastněných stran a zahrnuje přírodní, zemědělské, městské a příměstské oblasti. Cílem této koncepce je propagace ochrany krajiny, její řízení a plánování a organizace evropské spolupráce v otázkách krajiny.

Každá zúčastněná strana se také zavazuje ve svých zákonech:

- uznat krajinu jako základní složku lidského prostředí, jako výraz různorodostí svého sídelního, kulturního a přírodního dědictví a jako základ své identity,
- zavést a realizovat krajinnou politiku (zaměřenou na ochranu krajiny, její řízení a plánování),
- zapojit širokou veřejnost, místní a regionální orgány k definování a zapojení krajinné politiky,
- zahrnout krajinu do regionálního a městského plánování a do svých strategií (kulturní, zemědělské, sociální, ekonomické a dalších, které by mohly mít vliv na krajinu).

Všechny strany se dále zavazují k realizaci tím, že přijmou taková opatření, která budou zaměřena na ochranu, řízení, či plánování krajiny. Zároveň zúčastněné strany souhlasily se spoluprací na mezinárodní úrovni, posuzování vlivu mezinárodní politiky na krajinu. Důležitá je také vzájemná spolupráce ve formě předávání informací, čímž dochází ke zvyšování efektivity zavedených opatření. Pro tvorbu společných krajinných projektů je neméně důležitá propagace a školení v oblasti ochrany krajiny.

2.4. Finanční podpora památek lidové architektury

2.4.1 Finanční podpora z rozpočtu ČR

Péče o památky, jejich udržování v dobrém technickém stavu, renovace a opravy představují pro majitele nemalou finanční investici. Vlastníci si však nemohou dovolit opravit či zrekonstruovat památku lidového stavitelství dle svých představ – jsou totiž limitováni **zákonem č. 20/1987**. Na druhou stranu je třeba zmínit, že je tato „nepříjemnost“ v podobě „pravidel“, která musí každý majitel historického objektu dodržovat do jisté míry kompenzována formou státních dotací na údržbu a regeneraci.

Vlastník památky může zažádat o finanční příspěvek hned několik organizací. Jednou z nich je okresní úřad, který může poskytnout **dotaci na zachování a obnovu kulturní památky** až do výše 90% celkových nákladů (§16).

Další možnost, jak získat finanční prostředky je podat žádost příslušný regionální památkový ústav. Ten může podpořit zachování kulturní památky přidělením dotace z tzv. **Havarijního střešního fondu** Ministerstva kultury ČR.

Z tohoto programu jsou poskytovány finanční příspěvky pro zabezpečení nejnaléhavějších oprav nemovitých kulturních památek, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb.²

Pokud se jedná o regenerace či obnovy památek většího rozsahu je možno čerpat z **Programu záchrany architektonického dědictví**, jenž byl v roce 1994 zřízen Ministerstvem kultury ČR.

Tímto fondem je podporována obnova kulturních památek tvořících nejcennější součást našeho architektonického dědictví, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely a podobně. Zamýšlené práce přitom musejí směřovat k záchraně kulturní památky nebo záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky. K žádosti o zařazení do Programu se přikládá zvláštní druh dokumentace, tzv. projekt záchrany kulturní památky.²

Tento program není jediný, který byl vytvořen státem. Dalším a neméně významným je **Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny**. Jak je již z názvu patrné, jsou z tohoto programu poskytovány finanční prostředky na údržbu památek v památkových rezervacích a zónách. Tato podpora je přidělována na základě návrhů, které připravují regionální památkové ústavy.

Zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jako jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky a boží muka, které se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích.²

Z **Programu restaurování movitých kulturních památek** jsou poskytovány finanční příspěvky na náklady spojené s obnovou (restaurováním) movitých kulturních památek, zejména takových, které jsou významnými díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi a jsou umístěny v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně-vzdělávací nebo náboženské účely. (<http://www.mkcr.cz/>)

Lidové stavby nevlastní jen fyzické osoby, ale mohou být též ve vlastnictví obce – v tomto případě je možnost získat peněžní prostředky z **Programu obnovy venkova**.

Nesmíme také opomenout existenci mezinárodních či regionálních programů, nadací, spolků, sbírek a fondů, které hrají nemalou roli ve finanční podpoře a tím pádem i záchraně vesnických památek. Jednou z významných nadací je **Nadace Občanského fóra**.

Na této nadaci je totiž mimořádná její historie. Nadace OF byla založena v květnu 1990 jako jedna z prvních nevládních, nepolitických a neziskových organizací v Československu, jejíž úsilí bylo zaměřeno na obnovu demokratické společnosti a principu občanské účasti. Během uplynulých let své existence plně prokázala svou způsobilost uskutečněním řady užitečných projektů v oblastech kultury, vzdělávání, památkové péče, zdravotnictví a humanitární pomoci. Posláním Nadace OF je podporovat obnovu a ochranu kulturního dědictví v České republice se zvláštním důrazem na opomíjené památky. Toho chce nadace dosáhnout zvyšováním zájmu veřejnosti o kulturní památky a prosazováním partnerské spolupráce při jejich záchraně mezi podnikatelskou, neziskovou a právní sférou. Nadace Občanského fóra je členem Asociace nadací při Fóru dárců a řídí se principy Etického kodexu nadací.

Grantové programy Nadace Občanského fóra (v roce 2006)

1) PaZ - Památky a zdraví 2006

Tento program byl určen pro nejlepší projekty z oblastí, kde dochází k vzájemnému propojení ochrany kulturních památek se zdravotní a sociální péčí. Cílem je pomoc při realizaci nejlepších projektů v těchto potřebných oblastech. V programu mohli zažádat o grant občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nestátní zdravotnická zařízení se zaměřením na zdravotní a sociální péči, která provozují nebo chtějí provozovat svoji činnost v budovách s charakterem kulturních památek.

Přihlášený projekt musel přispět ke zlepšení prostředí a životních podmínek osob, kterých se tato činnost týká. Účastníky grantového programu nemohou být rozpočtové ani příspěvkové organizace. Přihlášené projekty musely být realizovány v roce 2006, a to pouze v objektech, které byly zapsány v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a s jejichž obnovou nebo úpravou byl projekt přímo spojen.

2) Opomíjené památky 2006

Smyslem programu bylo podpořit záchranu opomíjených památek v České republice prostřednictvím občanských iniciativ. O grant si mohli zažádat pouze právnické osoby, za předpokladu, že prokáží občanskou iniciativu při péči o památku. (např. regionální nadace, občanská sdružení, farnosti. Rozpočtové a příspěvkové organizace musejí prokázat svoji finanční spoluúčast minimálně 50%). Přihlášené projekty se musí realizovat v roce 2007.²

Spolek pro obnovu venkova

Spolek pro obnovu venkova je nevládní nezisková organizace, jejímž posláním je přispívat k rehabilitaci venkova, k obnově a prohloubení společenského a duchovního života na venkově, k posílení hospodářské stability a prosperity venkova. Motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, podněcovat je k odhodlání podílet se na zdárném vývoji obce, napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních sdružení. Účastnit se evropské spolupráce při obnově venkova. V neposlední řadě pak překonávat úzce resortní přístupy k

řešení problémů obnovy vesnice a rozvoje venkova a podporovat a realizovat Program obnovy venkova.⁵

2.4.2 *Granty na podporu památek na úrovni kraje*

- *Grantový fond Program obnovy venkova neinvestiční - program č. 17*
- *Fond investic - Program obnovy venkova investiční - program č. 4*

Vznik, obsah a řízení účelových dotací

Poskytování účelových dotací z rozpočtu Libereckého kraje z Grantového fondu – Program obnovy venkova neinvestiční - program č. 17 (dále jen Grantový fond) a Fondu investic - program POVI – program č.4 (dále jen Fond investic) věcně navazuje na Program obnovy vesnice, projednaný vládou ČR dne 29.5.1991 a usnesením vlády ČR ze dne 11.11.1998 č. 730, kterým byl novelizován Program obnovy venkova.

Grantový fond a Fond investic zásadně předpokládá participaci obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi a je zaměřen na hospodářský rozvoj obcí, regionů, svazků nebo sdružení obcí, stavební obnovu obytných a hospodářských objektů, obnovu a výstavu občanské vybavenosti, technické infrastruktury a péči o krajinu.

Poskytování účelových dotací zabezpečuje Liberecký kraj v rámci svého rozpočtu po projednání v Radě Libereckého kraje a schválení v Zastupitelstvu Libereckého kraje. Pro posouzení žádostí a pro zpracování návrhů na poskytnutí účelových dotací je příslušný Výbor pro rozvoj venkova, zemědělství a životního prostředí ustanovený Zastupitelstvem Libereckého kraje.

Odbor rozvoje venkova, zemědělství a životního prostředí Krajského úřadu Libereckého kraje je garantem Grantového a Fondu investic. Odpovídá za publicitu a vyhlášení programu, administraci žádostí a jejich posouzení

Žadatelem může být buď obec v územním obvodu Libereckého kraje do 2 000 obyvatel nebo svazek obcí, který byl zaregistrován v souladu se zákonem o obcích v územním obvodu Libereckého kraje. Obec může podat max. 1 žádost v rámci Grantového fondu a max.

1 žádost v rámci Fondu investic. Svazek obcí může podat 2 žádosti do Grantového fondu a 2 žádosti do Fondu investic.

Dotační tituly Grantového fondu a Fondu investic

Dotační titul 1 - obnova a údržba venkovské zástavby a občanské vybavenosti

1. radnice
2. školy
3. mateřské školy
4. tělovýchovná zařízení
5. kulturní zařízení
6. zdravotnická zařízení
7. zařízení sociální péče
8. požární nádrže
9. sakrální stavby
10. hřbitovy
11. čekárny na zastávkách hromadné dopravy dětská hřiště a sportoviště
12. veřejný rozhlas

V rámci tohoto dotačního titulu lze poskytnout dotaci ve výši maximálně 50% nákladů akce v kalendářním roce tj. u Grantového fondu maximálně 200 tis. Kč, u Fondu investic max. 400 tis. Kč. U obcí s méně než 300 obyvateli u Grantovém fondu maximálně 300 tis. Kč, u Fondu investic max. 500 tis. Kč.

Dotační titul 2 - Komplexní úprava návsi, náměstí

V rámci tohoto dotačního titulu lze poskytnout dotaci z Grantového fondu i Fondu investic max. 30% nákladů akce v kalendářním roce, v případě vesnických památkových rezervací a zón maximálně 50% nákladů akce v kalendářním roce.

Dotační titul 3 - Obnova a zřizování veřejné zeleně – parky, aleje, sady

K uvedenému účelu lze poskytnout dotaci ve výši max. 30 % nákladů akce v kalendářním roce z Grantového fondu a Fondu investic. U obcí s méně než 300 obyvateli maximálně 50% nákladů akce v kalendářním roce z Grantového fondu i Fondu investic.

Dotační titul 4 - Oprava a výstavba místních komunikací, veřejné osvětlení, mostků

Na tyto účely lze poskytnout dotaci ve výši až maximálně 50% nákladů akce v kalendářním roce tj. u Grantového fondu maximálně 200 tis. Kč, u Fondu investic max. 400 tis. Kč. U obcí s méně než 300 obyvateli u Grantovém fondu maximálně 300 tis. Kč, u Fondu investic max. 500 tis. Kč.

Podmínky a kritéria pro poskytnutí dotací podle dotačních titulů 1 až 4

- V rámci Grantového fondu je prováděna oprava nebo údržba dlouhodobého majetku, který je majetkem dotčené obce.
- Pořízení nebo technické zhodnocení nemovitého majetku, který je v majetku nebo bude pořizován do majetku obce – Fond investic.
- Obec nebo její místní část (sídlo), ve které má být akce realizována, má zpracovánu urbanistickou studii nebo územní plán (postačí v konceptu).
- Minimální výše dotace na jednu akci činí 25 tis. Kč a maximální výše dotací na všechny akce jednoho žadatele činí nejvýše 1 mil. Kč.
- Přednostně budou poskytovány dotace na akce týkající se objektů zapsaných v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a na akce situované do vesnických památkových rezervací a zón

Dotační titul 5 - urbanistické studie a územní plány

Tento dotační titul je zařazen v Grantovém fondu – program č. 16.

Dotační titul 7 - Integrované projekty venkovských mikroregionů

Na tento účel lze poskytnout dotaci ve výši max.70% nákladů projektu v kalendářním roce v rámci Grantového fondu i Fondu investic.

Dotaci lze poskytnout na zpracování a realizaci projektů, propojujících obnovu občanské vybavenosti a technické infrastruktury s aktivní politikou zaměstnanosti, podporou

malého a středního nezemědělského podnikání, podporou zemědělského podnikání a péčí o krajinu, projektů obnovy spolkového a kulturního života na venkově. Příjemci dotace mohou být pouze svazky obcí na území Libereckého kraje.

Dotační titul 8 - Projekty k rozvoji infrastruktury

Na tento účel lze poskytnout obci v kalendářním roce v rámci Grantového fondu i Fondu investic finanční dotaci nejvýše 70% roční splátky úroků z úvěru, kterou je obec zavázána v daném roce splatit bankovnímu ústavu nebo spořitelnímu a úvěrnímu družstvu z úvěru, určeného na realizaci projektů :

1. k obnově občanské vybavenosti na :

- a) radnice
- b) školy
- c) mateřské školy
- d) tělovýchovná zařízení
- e) kulturní zařízení
- f) zdravotnická zařízení
- g) zařízení sociální péče
- h) obchodní vybavenost a služby
- i) požární nádrže
- j) sakrální stavby
- k) hřbitovy

2. k obnově a rozšíření technické infrastruktury obcí :

- a) vodovodní síť
- b) místní komunikace vč. veřejného osvětlení, zřizování cyklistických cest
- c) kanalizace a čistírny odpadních vod
- d) zařízení na likvidaci tuhého komunálního odpadu vč. skládek
- e) plynofikaci
- f) výstavba zařízení využívající netradičních zdrojů energie a na zateplování

Podmínky a kritéria pro poskytnutí dotace dle dotačního titulu 8

- V případě, že se na financování infrastrukturního projektu podílí více subjektů, může obec požádat jen o dotaci na úroky z úvěru, které hradí sama.
- Obec nebo její místní část, ve které má být projekt realizován, má zpracovány urbanistickou studii nebo územně plánovací dokumentaci (postačí v konceptu); příslušný projekt musí být s touto dokumentací v souladu.
- O dotaci může požádat obec s méně než 2000 obyvateli.

2.5. Péče o památky v Libereckém kraji

Se vznikem Libereckého kraje přešla na krajský úřad část kompetencí v péči o památky. Jejich plnění zajišťuje odbor kultury, památkové péče, tělovýchovy a sportu, cestovního ruchu. Hlavní část úkolů vyplývá z ustanovení zákona o státní památkové péči.⁶

Hlavním cílem krajského úřadu je vytvoření lepších podmínek pro dostatečnou péči o kulturní památky, jejich propagaci mezi veřejností a kvalitnější výkon péče o památky. Liberecký kraj deklaroval zájem o kulturní památky již v první polovině roku 2002, kdy v rámci grantového programu uvolnil 300 000 Kč na obnovu některých kulturních památek Libereckého kraje.⁶

Na území tohoto kraje se nachází celkem 35 památkově chráněných území, která se dále dělí podle stupně ochrany a lokalizace na městské památkové rezervace, městské památkové zóny, vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny. Nejvíce památkově chráněných území je v okrese Česká Lípa – celkem 17, z toho 5 městských památkových zón – Česká Lípa, Dubá, Jablonné v Podještědí, Kamenický Šenov, Nový Bor, 4 vesnické památkové rezervace – Janovice, Lhota, Rané, Žďár, 5 vesnických památkových zón – Bukovec, Kravaře, Sloup, Tubož, Velenice, 2. krajinné památkové zóny – Lvová, KPZ Lembersko a Zahradky – KPZ Hrádecko a 1 ochranné pásmo – zřícenina hradu Bezděz. Na Českolipsku není evidována žádná městská rezervace.

Z důvodu podpory památkové péče byla přijata koncepce účinnější podpory památkové péče v Libereckém kraji, která poukázala na problémy v oblasti památkové péče

a způsoby jejich řešení. V souvislosti s touto koncepcí byl zanalyzován současný stav památkové péče v Libereckém kraji. Stručně řečeno, bylo zjištěno, kolik památek a v jakém stavu se na území tohoto kraje vyskytuje. Byl sestaven seznam 100 nejohroženějších a nevyužívaných kulturních památek. Vytipování těch nejohroženějších bylo a je důležité pro posuzování žádostí o poskytování příspěvku na opravy. Kraj má zájem na tom, aby všechny památky v jeho území byly v dobrém technickém stavu, proto byl navržen systém, jak by se Liberecký kraj mohl finančně podílet na obnově a zachování památkového fondu.

V dalším období se chce Liberecký kraj zaměřit především na lepší informování veřejnosti o památkové péči. V současné době je nutná osvěta v této oblasti. Podstatná je také populární a srozumitelná forma publikací, které budou určeny především pro vlastníky kulturních památek. Pro dostatečnou podporu památkové péče chce Liberecký kraj zřídit informační centra, podílet se na organizaci kulturně vzdělávacích akcí, dále pak vydávat vzdělávací brožury a publikace. Památková péče je dynamický vědní obor, který se neustále vyvíjí a proto je nutné jej podporovat a rozvíjet.

Liberecký kraj se také podílel na propagaci Dnů evropského dědictví. Finančně podpořil konání doprovodných kulturních a vzdělávacích akcí v kraji a Dny evropského dědictví dále propagoval formou letáku distribuovaného na informační centra v kraji.⁶

2.6. Finanční podpora z EU

Velkým „pomocníkem“ v oblasti památkové péče v České republice jsou **fondy či programy Evropské unie**. Z fondů jako je například RAPHAEL, PHARE či v neposlední řadě SAPARD je či bylo možno čerpat nemalé finanční prostředky na obnovu kulturních památek.

1) SAPARD

Pomocí předvstupního programu SAPARD byla financována obnova např. městských domů, starých rolnických a zemědělských a zřízení.⁷

SAPARD poskytuje investice do oblasti zemědělství a na rozvoj venkova. Cílem programu bylo zaměřit uchazečské státy na priority Společné zemědělské politiky a rozvoje venkova a naučit je používat finanční postupy a kontrolní mechanismy, které

jsou praktikovány v rámci EU. Na zavedení tohoto programu a využívání pomoci v ČR se podílejí Ministerstvo zemědělství (MZe) a Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR).

Evropská unie uvolnila na program SAPARD z Evropského zemědělského garančního a orientačního fondu (EAGGF) ročně částku 520 mil. EUR pro všech deset kandidátských zemí. Na Českou republiku připadalo ročně cca. 22 mil. EUR, z toho pro sektor zemědělství cca. 540 mil. Kč a pro sektor rozvoje venkova ca. 270 mil. Kč. Finanční prostředky z programu SAPARD bylo možné čerpat po oficiálním vyhlášení programu SAPARD (po akreditaci Agentury SAPARD) a mohou být využívány do momentu vstupu kandidátské země do EU, nejdéle však do konce roku 2006.

Hlavním rysem programu byla podpora většího počtu menších projektů, kdy žadatelem/příjemcem finanční podpory jsou menší a střední obce a podnikatelé v oboru zemědělské a potravinářské výroby. Po vstupu do EU ho nahradí **Evropský zemědělský usměrňovací a záruční fond**.

Další informace:

- <http://www.komora.cz/eu/sapard-prg.html>
- <http://www.evropska-unie.cz/>
- <http://www.sapard.cz/>

Po vstupu České republiky do Evropské unie v podstatě přebíral úlohu programu SAPARD Společný regionální operační program.

Společný regionální operační program (SROP) byl souhrnným dokumentem zahrnujícím rozvojové priority sedmi regionů soudržnosti (celé území České republiky s výjimkou hl. města Prahy), které mohly být v období 2004 - 2006 podporovány ze strukturálních fondů EU v rámci Cíle 1.

Důraz byl v rámci **SROP** kladen na podporu vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje regionů, který vycházel z iniciativ veřejného, neziskového a soukromého sektoru. Program byl založen na eliminaci faktorů, které překážely rozvoji potenciálu regionu a na využití výhod, které poskytovaly příležitosti pro ekonomický růst.

SROP podporoval především aktivitu, jejichž realizace z hlediska platné české legislativy spadala do působnosti obcí nebo krajů. Tím se tento program lišil od zbývajících operačních programů, které se zaměřovaly na realizaci opatření, jež byly z hlediska české legislativy převážně v působnosti státu. Určitou výjimku představovala priorita 6 - Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, kde vedle podpory aktivit majících místní či regionální charakter byly podporovány i aktivity, které měly horizontální či nadregionální charakter.

Cílem SROP byla především dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů prostřednictvím nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace.

Z tohoto programu plynula podpora z EU **454,33 mil EUR**. Ze SROP byly financovány projekty regionálního a místního významu.

2) RAPHAEL

RAPHAEL - gesce ministerstvo kultury. Komunitární program podpory projektů v oblasti evropského kulturního dědictví. Program byl zvláště zaměřen na udržování kulturního dědictví, podporu evropské spolupráce ve prospěch kulturního dědictví a jeho zpřístupňování veřejnosti. V letech 1995-1998 se 17 českých subjektů zapojilo celkem do 14 projektů programu RAPHAEL (do roku 1998 se ČR účastnila se statutem 3. země). V roce 1999 se 2 čeští účastníci zapojili do dvou projektů programu. Od 1. ledna 2000 byl program RAPHAEL zrušen a nahrazen programem CULTURE 2000. Účast kandidátských zemí v novém programu však nebyla v roce 2000 možná, jelikož nebylo připraveno příslušné rozhodnutí Rady přidružení.

3) Program CULTURE 2000

Program CULTURE 2000 koncipovaný na období let 2007-2013 je programem Evropské unie pro částečné financování mezinárodních projektů z oblasti kultury. „Mezinárodní“ znamená, že program podporuje takové projekty, na nichž se podílí kromě

vedoucího projektu (toho, kdo žádost podává a za projekt celkově zodpovídá) ještě další spoluorganizátoři z jiných zemí.

V případě krátkodobých projektů (max. 24 měsíců) je podmínkou účast alespoň tří spoluorganizátorů (včetně vedoucího projektu) ze tří zemí; v případě dlouhodobých projektů (3-5 let) šest spoluorganizátorů (včetně vedoucího projektu) ze šesti zemí.

Spoluorganizátoři se při podávání žádosti písemně zavazují, že budou na projektu spolupracovat nejenom kreativně a organizačně, ale také finančně, tj. že poskytnou 5 % z celkového rozpočtu projektu. „Částečné financování“ znamená, že program poskytuje dotace maximálně do výše 50% nákladů projektu (v případě krátkodobých projektů v limitu 50 000 až 200 000 €; v případě dlouhodobých projektů do 500 000 € na jeden rok).

Hlavním cílem je povznést kulturní oblast sdílenou Evropany založenou na společném kulturním prostoru, a to prostřednictvím rozvoje kulturní spolupráce mezi tvůrci, kulturními aktéry a kulturními institucemi v zemích účastnících se Programu, s cílem podpořit vznik evropského občanství.

Program vyplývá z čl. 151 Smlouvy ustavující Evropské společenství, který stanoví, že Společenství bude přispívat ke kulturnímu rozkvětu členských států, bude respektovat jejich národní a regionální rozmanitost a zároveň zviditelní společné kulturní dědictví.

Nový program CULTURE překračuje čistě oborový přístup (předchozí generace kulturních programů) směrem k interdisciplinárnímu přístupu. Tento přístup se snaží o podporu spolupráce mezi kulturními aktéry pomocí podpory nejrůznějších typů kulturních aktivit napříč obory. Program je otevřen pro všechny kulturní oblasti (mimo audiovizí) a subjekty včetně neziskových aktivit kulturních podnikatelských subjektů. Program CULTURE uděluje finanční příspěvky kvalitním, inovativním projektům, které podporují kreativitu, vykazují skutečnou evropskou přidanou hodnotu (tj. hodnotu z hlediska celé Evropy) a odrážejí současné směry a zájmy subjektů z oblasti kultury.

Program CULTURE podporuje mezinárodní projekty ze všech uměleckých oblastí včetně kulturního dědictví; jedinou výjimku tvoří oblast audiovizí.

Vybrané projekty se vyhodnocují v Bruselu, kam se přímo posílá i žádost. Celý proces trvá - vzhledem k administrativní i personální náročnosti - obvykle až půl roku. Úspěšní žadatelé jsou vyrozuměni písemně a obdrží od Evropské komise smlouvu k podpisu. Neúspěšní žadatelé jsou rovněž vyrozuměni písemně, se stručným vysvětlením důvodů jejich neúspěchu.

Další informace:

- http://ec.europa.eu/culture/eac/index_en.html
- <http://eacea.ec.europa.eu>

4) PHARE

Program PHARE poskytoval finanční prostředky deseti kandidátským zemím střední a východní Evropy. Jeho cílem bylo napomoci plnění podmínek stanovených pro vstup do Evropské unie. Z programu PHARE byly rovněž financovány projekty sociální a ekonomické soudržnosti, jejichž cílem bylo zvýšit životní standard v nejhudších regionech.

Rozpočet PHARE pro všechny kandidátské země na období let 1989 - 1999 přesáhl 11 miliard EUR (400 miliard CZK). V České republice bylo z prostředků PHARE do roku 2000 přiděleno 756 milionů EUR (27,46 miliard CZK). Po přistoupení k Evropské unii bude fond PHARE nahrazen Evropským fondem regionálního rozvoje a Evropským sociálním fondem. Další informace o tomto programu naleznete na těchto adresách:

- <http://europa.eu.int/comm/dg1a/phare>
- <http://www.komora.cz/eu/phare-uvod.html>
- <http://www.evropska-unie.cz/>
- http://phare.mfcr.cz/pomoc_es_index.htm
- <http://www.euroskop.cz/>

5) Integrovaný operační program

Integrovaný operační program (IOP) je jedním z operačních programů, které budou realizovány na podporu regionů v rámci cíle Konvergence v České republice. **IOP** je koncipován jako program národního rozměru pro řešení společných regionálních problémů, které mají plošné a systémové zaměření a spadají do působnosti ústředních správních úřadů.

IOP se týká podpory území 7 regionů soudržnosti (NUTS 2), které spadají pod cíl Konvergence v České republice. Tyto regiony zahrnují z územního hlediska celé území České republiky s výjimkou hl. města Prahy.

V programovacím období 2007 - 2013 se předpokládají sektorové a regionální operační programy. IOP je charakterizován jako jeden ze sektorových operačních programů, je komplementární k připravovaným ostatním sektorovým a regionálním operačním programům.

Integrovaný operační program je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Celková alokace na program: **1553 mil. EUR**

Globálním cílem Integrovaného operačního programu je zlepšování atraktivity České republiky pro život a práci obyvatel a investice, podpora hospodářského růstu a socio-kulturní soudržnosti obyvatelstva prostřednictvím zvýšení kvality, kapacity a dostupnosti systému zdravotní péče, správní a informační infrastruktury, posílení sociální soudržnosti, efektivního využívání nadregionálního potenciálu v oblasti kulturního dědictví, cestovního ruchu a řešením specifických plošných problémů (panelová sídliště).

Regiony NUTS v ČR

Podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb. je území České republiky od 1.1.2000 rozčleněno na 14 krajů a 77 okresů včetně teritoria hlavního města Prahy.⁸

Pro potřeby spojené s koordinací a realizací hospodářské a sociální soudržnosti spočívající zejména ve využívání finančních prostředků z předstupních a strukturálních fondů

Evropských společenství, se zřizují regiony, jejichž územní vymezení je totožné s územními statistickými jednotkami NUTS2. Jedná se o tyto regiony soudržnosti:

- Praha, vymezený územím města Prahy
- Střední Čechy, vymezený územím Středočeského kraje
- Jihozápad, vymezený územím Českobudějovického a Plzeňského kraje
- Severozápad, vymezený územím Karlovarského a Ústeckého kraje
- **Severovýchod**, vymezený územím Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického kraje
- Jihovýchod – Brněnský a Jihlavský kraj
- Střední Morava – Olomoucký a Zlínský kraj
- Ostravsko – Ostravský kraj ⁴

Obr. č. 1: Rozdělení ČR dle NUTS2

(Zdroj: www.mmr.cz)

6) ROP NUTS II Severovýchod

Regionální operační program regionu **NUTS II Severovýchod** (ROP) je jednou z částí z celé soustavy programovacích dokumentů připravovaných Českou republikou a jejími regiony s cílem předložit Evropské komisi nástroje, prostřednictvím kterých bude možné naplňovat cíle Evropské unie a její politiky hospodářské a sociální soudržnosti.

Pro region NUTS II Severovýchod a jeho operační program je relevantní Cíl 1 - Konvergence. Obsahové zaměření ROP je formulováno s ohledem na tematické zaměření ostatních operačních programů a uplatňování principu subsidiarity a z toho odvozovaných kompetenčních předpokladů a dispozic, které souvisejí s rozvojem území. Regionální operační program NUTS II Severovýchod bude financován **Evropským fondem pro regionální rozvoj**. Celková alokace na program je **656,5 mil. €** (14,09% z celkové alokace pro všechny ROPy)

Globálním cílem programu je zvýšení kvality fyzického prostředí regionu, což povede ke zvýšení atraktivity regionu pro investice, podnikání a život obyvatel. Prostřednictvím zvýšení atraktivity regionu bude docházet k jeho konvergenci k průměrné úrovni socioekonomického rozvoje EU.

Specifické cíle programu

- Zvýšení dostupnosti regionu a efektivnosti dopravy při respektování ochrany životního prostředí
- Zlepšení životního prostředí a veřejných služeb pro obyvatelstvo s důrazem na snižování regionálních disparit
- Zvýšení efektivnosti využití přírodního a kulturního potenciálu regionu
- Zvýšení výkonnosti a konkurenceschopnosti místních firem

2.7. Legislativa

2.7.1 Státní památková péče

Současný systém české památkové péče se opírá o památkový zákon z roku 1987, konkrétně o zákon č. 20/1987 o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.).

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti.

Péče státu o kulturní památky zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu a vhodné společenské uplatnění kulturních památek. Ostatní orgány státní správy a organizace spolupracují v oboru své působnosti s orgány a odbornou organizací státní památkové péče a pomáhají jim při plnění jejich úkolů. (zákon č. 20/1987 o státní památkové péči)

2.7.2 Orgány a organizace státní památkové péče

Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Orgány státní památkové péče ve spolupráci s ostatními orgány státní správy a za odborné pomoci organizací státní památkové péče, vědeckých, uměleckých a dalších odborných organizací a ústavů dbají, aby se státní památková péče zabezpečovala plánovitě, komplexně a diferencovaně a v souladu s dlouhodobou koncepcí jejího rozvoje.

Ústředním orgánem státní správy pro kulturní památky v České republice je **Ministerstvo kultury**, které zpracovává prognózy, koncepce a návrhy dlouhodobých výhledů rozvoje státní památkové péče, sestavuje, vyhláší a provádí programy komplexní péče o kulturní památky a vytváří plány obnovy kulturních památek.

Jako svůj odborný poradní orgán zřizuje **vědeckou radu pro státní památkovou péči**, spolupracuje s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a podílí se na vzdělávání v oboru státní památkové péče. Dále pak zabezpečuje mezinárodní spolupráci v oboru státní památkové péče.

Ministerstvo kultury zřizuje **památkovou inspekci** jako svůj specializovaný kontrolní orgán v oboru státní památkové péče. Hlavním posláním památkové inspekce je vykonávat ústřední dozor nad dodržováním zákona a předpisů.

Na ochraně kultury, především kulturních památek se podílí i **celní úřady**, které kontrolují jak je dodržován předchozí souhlas Ministerstva kultury nebo předchozí souhlas vlády České republiky a zda kulturní památka nebo národní kulturní památka vystavovaná, zapůjčená nebo pro jiné účely vyvezená do zahraničí byla ze zahraničí vrácena zpět a v dobrém stavu.

Dále pak provádí kontrolu převozu kulturních památek ze zahraničí do České republiky – zda se jejich prevoz provádí s předchozím souhlasem příslušného orgánu státu, z něhož mají být dovezeny. Podílejí se na dokumentaci, výzkumech a průzkumech zejména movitých kulturních památek. Při plnění svých úkolů spolupracují s orgány státní památkové péče, s odbornou organizací státní památkové péče a památkovou inspekcí.

Krajský úřad metodicky řídí výkon státní památkové péče v kraji. Plní úkoly orgánu státní památkové péče pro národní kulturní památky, pokud nepřísluší Ministerstvu kultury nebo vládě České republiky, dozírá v rozsahu své působnosti na dodržování tohoto zákona a předpisů vydaných pro jeho provedení, vykonává státní stavební dohled při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče, plní další úkoly stanovené tímto zákonem.

Kraj v samostatné působnosti schvaluje koncepci podpory státní památkové péče v kraji v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v České republice a po projednání s Ministerstvem kultury, schvaluje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů a programů zachování a obnovy kulturních památek v kraji, usměrňuje kulturně výchovné využití kulturních památek v kraji.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností vykonává a organizuje státní památkovou péči ve stanoveném správním obvodu v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v České republice. Podílí se na zpracování krajské koncepce podpory státní památkové péče a na zpracování střednědobých a prováděcích plánů a programů obnovy kulturních památek, zabezpečuje předpoklady pro komplexní péči o kulturní památky, památkové rezervace a památkové zóny, usměrňuje péči o kulturní památky zajišťovanou obcemi, vykonává státní správu na úseku státní památkové péče, pokud podle tohoto zákona není příslušný jiný orgán státní památkové péče, vykonává státní stavební dohled při obnově kulturních památek z hlediska památkové péče. Při plnění svých úkolů opírá o odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče.

Obec pak pečuje o kulturní památky v místě a kontroluje, jak vlastníci kulturních památek plní povinnosti uložené jim tímto zákonem. Obec vychází z odborných vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

Rada kraje a rada obce s rozšířenou působností zřizují podle potřeby pro všestranné posuzování a koordinaci úkolů státní památkové péče komise státní památkové péče jako pracovní komise.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností jmenuje po vyjádření odborné organizace státní památkové péče konzervátora státní památkové péče (dále jen "konzervátor") jako dobrovolného pracovníka.

Konzervátor je členem komise státní památkové péče zřízené radou obce s rozšířenou působností. Jeho úkolem je soustavně sledovat stav kulturních památek, podávat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností zprávy o jejich stavu, o péči o ně a jejich využití, navrhopvat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností potřebná opatření a napomáhat propagaci kulturních památek a státní památkové péče. Činnost konzervátora je řízena obecním úřadem obce s rozšířenou působností a odborná pomoc je mu poskytována odbornou organizací státní památkové péče.

Odborná organizace státní památkové péče je organizace pro výkon a koordinaci veškeré odborné činnosti v oboru státní památkové péče k zabezpečení jednoty kulturně politických záměrů a ideově metodických, ekonomických a technických hledisek, jakož i perspektivního rozvoje státní památkové péče. Jejím úkolem je pracování rozborů stavu a vývoje státní památkové péče, podkladů, koncepcí a dlouhodobých výhledy, které napomáhají a podporují rozvoj státní památkové péče. Dále pak organizuje, koordinuje a plní vědeckovýzkumné úkoly státní památkové péče zpracovává a metodiku společenského uplatnění kulturních památek.

Odborná organizace státní památkové péče slouží také jako dokumentační a informační pracoviště pro úsek státní památkové péče a vede ústřední seznam kulturních památek. Tato organizace má podstatný význam v procesu prohlášení věcí za kulturní památky, protože připravuje odborné podklady pro ministerstvo kultury a zabezpečuje další vzdělávání pracovníků v oboru státní památkové péče. Pro zajištění činností, které souvisí s výkonem státní památkové péče vytváří se souhlasem ministerstva kultury a po projednání s krajem krajská, popřípadě i další územní odborná pracoviště (střediska).

2.7.3 Evidence kulturních památek

Jak bylo již uvedeno, kulturní památky se zapisují do **Ústředního seznamu kulturních památek** České republiky, jež je veden odbornou organizací státní památkové péče. Krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností vedou seznamy kulturních památek svých územních obvodů. Zápisy do těchto seznamů provádějí podle výpisů z ústředního seznamu.

Odborná organizace státní památkové péče vyrozumí o zápisu kulturní památky do ústředního seznamu, taktéž i o případném zrušení prohlášení věci za kulturní památku, vlastníka kulturní památky, krajský úřad a obecní úřad obce s rozšířenou působností. Jedená-li se o nemovitou kulturní památku, vyrozumí kromě toho také stavební úřad. U archeologického nálezů prohlášeného za kulturní památku je vyrozuměn též Archeologický ústav Akademie věd České republiky. Odborná organizace státní památkové péče oznámí příslušnému katastrálnímu úřadu každé prohlášení či jeho zrušení nemovitosti za kulturní památku, jde-li o věc, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí.

Ze zákona plynou i určité povinnosti pro vlastníka kulturní památky. Pokud dojde k jakékoli změně vlastnictví (správy, umístění) kulturní památky či její přemístění je vlastní k povinen tuto změnu oznámit odborné organizaci památkové péče a to nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy ke změně došlo. Je samozřejmé, že vlastník musí o kulturní památku a její zachování pečovat, udržovat ji v dobrém stavu, chránit před ohrožením, poškozením či znehodnocením. To vše na vlastní náklad.

Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí (dále jen "obnova"), je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko krajského úřadu.

V případě, že chce vlastník provádět jakoukoli úpravu nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu je povinen k zamýšlené změně této nemovitosti si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností. V tomto stanovisku bude vyjádřeno, zda je tato změna z hlediska zájmů státní památkové péče přípustná.

Lze-li zamýšlenou obnovu nemovité kulturní památky, případně její stavební úpravu či udržovací práce na nemovitosti provést na základě ohlášení, může stavební úřad dát souhlas pouze v souladu se závazným stanoviskem obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nebo jde-li o nemovitou národní kulturní památku, krajského úřadu.

Vzhledem k tomu, že udržení kulturní památky v dobrém technickém stavu může být pro vlastníka nejen časově, ale samozřejmě i finančně náročné má možnost podat žádost o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky. Na základě této žádosti může obec nebo kraj vlastníkovu památky poskytnout z rozpočtových prostředků příspěvek. V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může na obnovu poskytnout příspěvek ze státního rozpočtu i ministerstvo kultury.

Vyžaduje-li to ochrana nemovité kulturní památky nebo jejího prostředí, vymezí obecní úřad obce s rozšířenou působností po vyjádření odborné organizace státní památkové péče ochranné pásmo, kde může po dohodě s dotčenými správními úřady omezit nebo zakázat určitou činnost. Může také nařídit nezbytné úpravy stavby, jiného zařízení nebo pozemku. Pokud vlastníkovu v důsledku těchto opatření vznikne majetková újma, přísluší mu přiměřená náhrada, kterou poskytuje obec s rozšířenou působností.

2.7.4 Ochrana památek lidové architektury

Ztráta původního prostředí znamená pro památku lidové architektury při přenesení na jiné místo dosti podstatné omezení její památkové hodnoty. Konkrétní utráření každé lidové stavby je totiž výslednicí dosti složitého procesu, v němž mají své důležité místo vztahy k širšímu i bezprostřednímu okolí. Ztratí-li stavba tento kontakt, stává se její konkrétní utváření zčásti hůře pochopitelné a už provždy nelogické, protože při původním vzniku například právě na tomto místě by byla táž stavba vytvořena poněkud nebo i podstatně odlišně.

Za základní formu památkové ochrany vesnických staveb je třeba vždy považovat jejich ochranu na místě původního vzniku. Jedině tato forma ochrany nechápe památkově hodnotnou vesnickou stavbu izolovaně jako přežitý muzejní předmět, který ztratil se současným životem všechny přímé vazby, nýbrž komplexně, jako součást živého kulturního prostředí.¹

Ochrana kulturních památek na místě původního vzniku a v původních prostorových vazbách je proto velmi důležitá, dalo by se říci, že rozhodující a podstatná, když uvážíme fakt, že geomorfologie krajiny a konfigurace terénu, které společně určují místní přírodní podmínky, měly podstatný vliv na utváření staveb lidové architektury. Dalším klíčovým faktorem, který působil na stavitelství jsou vlivy etnické, zejména sociální. Tyto vlivy byly bez pochyby v jednotlivých oblastech odlišné je třeba uvážit, že se můžeme velmi často setkat s prolínáním vlivů z rozličných oblastí.

Je pravda, že mnoho památek lidové architektury je na svých původních místech bezprostředně ohroženo a jejich okolí se mění natolik, že přemístění na vhodnější místa, kde se jim může zaručit další existence, zůstává prakticky jedinou možností záchrany. Vzhledem k důležitosti kontaktu s původním prostředím nebo alespoň původnímu prostředí co nejpodobnějším z toho ale vyplývá, že přesuny - jsou-li pro zachování památky nutné - by měly být pokud možno minimální, na místa s obdobnou terénní, výškovou i klimatickou charakteristikou.¹

Při souhrnném pohledu na možnosti zachování jednotlivých památek lidové architektury se však ukazuje, že tento maximálně žádoucí způsob ochrany není v dnešních podmínkách z různých důvodů u části objektů splnitelný. Jako účelné řešení se proto ukazuje kombinace ochrany na původním místě se záchranou přemístěním. Výhody této kombinace jsou zřejmé. Alespoň některý z objektů je zpravidla v situaci, která umožňuje jak jeho zachování na původním místě, tak i případné doplnění objektem nebo objekty dalšími. Naopak u řady staveb je patrné, že snaha o jejich zachování na původním místě je nejen nereálná vzhledem k místní situaci, ale i neúčelná z odborného hlediska, například proto, že dochované objekty jsou už jen nesouvislými zbytky rozrušených větších celků (např. ojedinělé staré hospodářské budovy v usedlostech mezitím přestavěných apod.).¹

Dokumentace a vyhodnocování nejlépe dochovaných a současně nejméně narušených vesnic probíhá nepřetržitě již od 70. let minulého století. První vesnické rezervace a zóny se však z politických důvodů podařilo vyhlásit v podstatě až v roce 1995. V současné době zahrnuje seznam vyhlášených vesnických památkových rezervací a zón ve svém součtu přes 272 sídel (61 rezervací a 211 zón). Orientačně to představuje pouze 5 % z celkového počtu našich obcí vesnického charakteru. V tomto seznamu jsou rovněž zahrnuty tzv. příměstské enklávy s původní zástavbou lidového charakteru.¹⁰

2.7.5 Vymezení pojmu kulturní památka

Za kulturní památky podle **zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči** (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.) prohlašuje ministerstvo kultury České republiky (dále jen „ministerstvo kultury“) nemovitě a movité věci, popřípadě jejich soubory:

- a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
- b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

2.7.6 Prohlášení věcí za kulturní památky a národní kulturní památky

Ministerstvo kultury si před prohlášením věci za kulturní památku vyžádá vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností, pokud je již od těchto orgánů neobdrželo. Archeologický nález prohlašuje ministerstvo kultury za kulturní památku na návrh Akademie věd České republiky. Kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, prohlašuje vláda České republiky nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany.

Kulturní památky se zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, který vede odborná organizace státní památkové péče. Krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností vedou seznamy kulturních památek svých územních obvodů. Zápisy do těchto seznamů provádějí podle výpisů z ústředního seznamu.⁴

2.7.7 Památková rezervace a vesnická památková rezervace

Památkovou rezervací rozumíme území sídelního útvaru, jehož (co do výrazu a možností provedení) neopakovatelný charakter je neodmyslitelně určován právě urbanistickým souborem nemovitých kulturních památek. Prostředí a stavební fond rezervace vyžadují nejvyšší a nejnáročnější stupeň památkové ochrany v plném prostorovém rozsahu vymezeného území. Z pohledu památkové péče se jedná o urbanistický celek nanejvýš hodnotných a intaktně dochovaných historických objektů, nevykazujících nikde závažné nedostatky.¹⁰

Míra autentičnosti dosahuje nejvyšší možné úrovně. Na původní urbanistické struktuře sídla jsou zachovány ničím nenarušené objemové formy všech zastoupených typologických druhů staveb. V plné míře je zachováno pojednání určujících fasádních ploch včetně architektonických a konstrukčních detailů. Dále jsou zachovány výplně dveřních i okenních otvorů a v neposlední řadě dispoziční uspořádání, často i včetně interiérového vybavení. S ohledem na stupeň dochování je smyslem památkové rezervace ochrana území a všech jeho památkových hodnot.¹⁰

Ve vesnických památkových rezervacích přerůstá péče o jednotlivé objekty v péči o celé urbanistické soubory se všemi kladnými důsledky pro rehabilitaci celých větších historicky cenných enkláv životního prostředí. Výběr se soustřeďoval především na lokality, u nichž se nepředpokládal v budoucnosti výrazný rozvoj a které tedy mohly poskytnout relativně snadnější možnost uplatnění památkových požadavků.¹

2.7.8 Vesnická památková zóna (VPZ)

Památkovou zónou rozumíme území sídelního útvaru nebo jeho části, jehož neopakovatelný charakter je neodmyslitelně určován urbanistickým souborem tradičních staveb se stanoveným podílem nemovitých kulturních památek. Prostředí a stavební fond zóny vyžadují vysoký a náročný stupeň památkové ochrany v předem určeném prostorovém rozsahu vymezeného území. Z pohledu památkové péče se jedná o urbanistický celek (nebo jeho část) hodnotných a v předem stanovené míře intaktně dochovaných historických objektů, nevykazujících v určeném prostorovém rozsahu závažné nedostatky. Míra autentičnosti dosahuje vysoké úrovně.

Na původní urbanistické struktuře sídla jsou zachovány ničím nenarušené objemové formy rozhodujících typologických druhů staveb. V obnovitelné míře je zachováno pojednání průčelních ploch. S ohledem na nerovnoměrný stupeň dochování je smyslem památkové zóny jak ochrana území a všech jeho památkových hodnot, tak postupná náprava. K té patří především rekultivace územních ploch a památková rehabilitace vybraných staveb.¹⁰

2.7.9 Památkové ochranné pásmo (POP)

Ochranným pásmem rozumíme území kolem rezervací, zón nebo jednotlivých nemovitých památek, které slouží k ochraně jejich určujících památkových hodnot. Smyslem památkového ochranného pásma je regulace činností v jejich bezprostředním i širším okolí, které by mohly negativně narušit některou z kompozičních kategorií (měřítko, dominantu, panorama, dálkové pohledy atd.).¹⁰

2.7.10 Krajinná památková zóna (KPZ)

Krajinnou památkovou zónou rozumíme rozsáhlé území zahrnující nejen sídelní útvary, ale v rozhodující míře ucelené krajinné celky, jejichž dnešní podoba byla podstatnou měrou formována historickou činností člověka - kulturní krajina. Tuto krajinu mohou reprezentovat např. různé formy plužin - zemědělsky obdělávané půdy s charakteristickými lánovými pruhy, mezemi z nasbíraného kamene a polními cestami s kříži a kapličkami.

Zvláštnímu režimu podléhají rovněž lidové stavby v NÁRODNÍCH PARCÍCH (NP), CHRÁNĚNÝCH KRAJINNÝCH OBLASTECH (CHKO) a PŘÍRODNÍCH PARCÍCH (PP). Oproti předchozím územím je však pro jejich vymezení rozhodující přírodní prostředí výrazněji neovlivněné lidskou činností.¹⁰

2.8. Charakteristika lidového stavitelství

V první řadě je třeba si uvědomit, že jednotlivé oblasti lidové architektury se vzájemně překrývají, prolínají a ovlivňují navzájem. Neexistují přitom ostře vymezené hranice a jejich případné slovní nebo grafické vyznačení má pouze orientační charakter. Vymezené okruhy jednotlivých domových typů navíc v žádném případě neodpovídají správnému rozdělení naší republiky a zcela volně překračují hranice krajů i hranice státní. Neostrost ve vymezení ostatně platí i pro samotné objekty a jejich časové či slohové zařazení. Historický vývoj přitom bývá zpravidla i dosti složitý, vyžadující podrobný stavebně-historický průzkum.

Dalším charakteristickým znakem lidového stavitelství je značná nerovnoměrnost vývoje ve vztahu k oficiální architektuře i mezi jednotlivými regiony navzájem. Dochází tak k více či méně opožděnému přejímání a transformaci slohových forem, mnohdy s posunem od statického významu (např. tektonika průčelí) k výhradně dekorativnímu pojetí.

Nerovnoměrnost mezi regiony reprezentuje přetrvávání a opakované používání staršího konstrukčního řešení v hospodářsky méně vyspělejších oblastech, zatímco v oblastech bohatších je starší stavební schéma rychleji opouštěno a nahrazováno stavbami mladšího data i konstrukčního řešení.

Následkem těchto regionálně proměnlivých a sociálně podmíněných časových posunů neodpovídá datace venkovských konstrukcí a jejich odpovídající slohové zařazení obdobným konstrukcím a článkům, jaké známe z technicky vyspělejšího městského prostředí nebo z prostředí situovaného v blízkosti těchto měst či jiných společenských a kulturních center.

Navíc je nutno zdůraznit, že ne všechny stavby zastoupené v dané oblasti musí bezpodmínečně představovat daný domový typ nebo dobovou formu. Domovým typem přitom rozumíme ustálenou strukturu a formu venkovského domu, která je pro dané prostředí charakteristická a převažující. Místní dobová forma pak představuje podmnožinu domového

typu a vedle prostředí o prostorově menším rozsahu je rovněž mnohem výrazněji vázána na určité časové období. A konečně je lidové prostředí charakterizováno nářečím, kdy jednotlivým stavebním prvkům může odpovídat i několik místních názvů a pojmenování. A naopak může konkrétní pojem nebo název nabývat několika významů, v závislosti na prostředí, ve kterém je používán.

Nenecháme-li se však uvedenými úskalími odradit, můžeme se vydat na slibovanou cestu. Trvalou odměnou nám bude poznání architektury našeho venkova, jejíž odkaz zůstává navzdory nenahraditelným ztrátám z minulých let stále určující pro prostředí, ve kterém žijeme, a nadále se plně odráží, byť si to mnohdy ne zcela uvědomujeme, v našem každodenním životě.¹¹

2.9. Vývoj lidové architektury

Mnohotvárnost přírodních podmínek i historického vývoje se v českých zemích projevila i v diferencovaném utváření lidové architektury jednotlivých oblastí. Bezprostředně sledovat však můžeme především výsledky tohoto procesu, protože převážná část dochovaných památek pochází až z období od poslední třetiny osmnáctého století do doby po polovině století devatenáctého. Tento zhruba stoletý časový úsek představuje vrchol a počátek zániku svěbytného venkovského stavebního projevu u nás.¹

Lidová architektura v České republice je příkladem středoevropské či východoevropské stavební kultury. Liší se od západní, která je charakteristická vysokou vertikální zděnou konstrukcí. Odlišnosti lze hledat i v rozdílných klimatických podmínkách a dostupnosti stavebního materiálu - dřeva a kamení. Různé stavební zvyklosti se rozvíjely v závislosti na kulturním a přírodním prostředí, do kterého navíc vstupovaly vlivy cizích kultur. V nížinných oblastech se zemědělskou výrobou se budovaly zemědělské usedlosti, které měly základní rysy často společné, s dobovými a místními zvláštnostmi. Naproti tomu v horských oblastech s horšími podmínkami pro zemědělské hospodaření se s rozvojem řemesel měnily části stavení ve víceúčelové místnosti. Sloužily k bydlení i k řemeslné výrobě.¹²

Vesnická sídla, kultivovaná celá staletí lidskou prací, jsou odjakživa nedílnou součástí krajiny. Sepětí vesnického sídla s přírodním prostředím bylo těsné a harmonické, jeho zástavba vycházela z dostupných materiálů, tradičních technologií a konstrukcí a odrážela sociální strukturu dané lokality.¹²

Na první pohled se nám jistě může zdát po staletí utvářený obraz našich vesnic v krajině domova něčím naprosto neslučitelným s rozvojem a požadavky dnešní doby. Nejnovější poznatky z oborově různých oblastí lidské činnosti však zcela zřetelně nasvědčují o opaku.¹³

Překvapivé rovněž může být odhalení skutečných příčin, které vedly k postupnému zániku tradičního obrazu vesnice a společenského života na vsi. Negativní roli zde přitom nesehrál tolik proklamovaný technický pokrok nebo proměna výtvarných názorů venkovského lidu na stavění a vnější vzhled domu. Hlavní a bezprostřední příčinou nepochybně byla až kolektivizace zemědělství, přestože zárodky velkých společenských změn lze samozřejmě vysledovat již mnohem dříve. Následkem kolektivizace zemědělství ztratila nejpočetnější skupina vesnických staveb, zastoupená právě hospodářskými objekty, svoje původní funkční opodstatnění. Hospodářské stavby byly ve velmi krátké době, nepostačující k jejich transformaci, odsouzeny k postupnému chátrání a následnému zániku.

K dalším příčinám bezesporu patří negativní vztah komunistického režimu k náboženství. Z architektonicky viděného úhlu pohledu to znamenalo především zánik umělecky hodnotné tvorby. Totéž platí i v případě venkovských staveb vznikajících na objednávku šlechty. Venkovské obyvatelstvo tak přestalo být bezprostředně konfrontováno a ovlivňováno prostředím představujícím výrazný inspirační a inovační zdroj. Toto prostředí navíc, navzdory uvědomovaným sociálním rozdílům, dokázalo výrazně formovat smysl prostého člověka pro krásu v nás a kolem nás. Nedostatek tohoto sepětí sebou samozřejmě přinesl obecný úpadek vkusu, vydatně podporovaný pouónorovým duchem doby. Mezi další příčiny lze rovněž zařadit odsun německého obyvatelstva z pohraničí, které (hodnoceno opět pouze z avizovaného úhlu pohledu) zůstalo až do dnešních dob nedosídlené.¹³

Neméně důležitým činitelem, bezprostředně ovlivňujícím urbanistickou podobu vesnic, byla doba jejich vzniku a rovněž průběh historického vývoje i sociálního rozvrstvení. Výsledkem je neobyčejně hustá a bohatá síť našeho venkovského osídlení středověkého původu.

2.9.1 *Stavební vývoj tradiční lidové architektury v Českých zemích*

Nejstarší známé slovanské chaty na území Čech ze 6. až 8. století byly určeny jako jednoprostorové polozemnice s ohništěm o rozměrech 3x3m, jejichž stěny se vyplétaly proutím a doškovou střechu nesla sochová konstrukce. Na rozdíl od jihoslovanských poměrů, v českém prostředí postupně zanikaly během středověku. Technika vyplétání se ještě v 19. i 20. století tu a tam uplatňovala ve štítě a především při budování plotů. Pletené stěny i stěny v drážkové konstrukci (vodorovně kladené trámy, jejichž ztesané konce jsou zasunuty do drážky vyhloubené ve sloupku) byly v Čechách poměrně záhy, i když pomalu vytlačovány srubem, který se tu jako typ ustálil od 9. a 10. století a uplatňoval se po celou dobu svého vývoje až do 19. století.

Uplatnění roubené konstrukce ve středověku, zvláště od 14. století, potvrzují také archivní doklady a středověká ikonografie. Vedle známé Velislavovy bible z doby kolem roku 1340 jsou roubené, ale i pletené stavby ikonograficky doloženy též v jiných pramenech, jako v rukopisu Liber depictus (Český Krumlov 1355 - 60) a dalších.

Ikonografický materiál také ukazuje jak v období rozvinutého feudalismu se u roubených staveb postupně prosazují hladká nároží. Dřevěné domy se běžně stavěly také ve městech, avšak jihočeská města na rozdíl od měst v severních a severovýchodních Čechách, kde se roubené doby dochovaly až do 20. století, se jich od doby Karla IV. postupně vyzdívala.

Do Čech proniklo hrázeděné zdivo ze severozápadní Evropy přes Německo, a to nejprve do městských domů a hradů, a teprve od konce 15. a 16. století se tato konstrukce uplatňovala i v menších městech a na venkově severozápadních a severních Čech.

Vertikální členění vesnického domu je doloženo už z pozdního středověku. Archivní prameny ze 16. až 18. století běžně hovoří nejen o komorách dolních, ale i horních. Od 16. a 17. století se zvláště v Čechách pozvolna začaly i na vesnici, z hospodářských a bytových důvodů, stavět patrové domy podle městského vzoru, které od počátku 19. století vytvořily ucelené oblasti.

Vedle dřeva se v Čechách poměrně záhy používalo ke stavbě vesnických domů také kamene. Zatímco roubený dům dosáhl v bohatě polychromované nebo zdobně skládané lomenici svého vrcholu z výtvarného hlediska hlavně v severních a severovýchodních Čechách na přelomu 18. a 19. století, zděný dům, zejména v jižních Čechách, na Plzeňsku, v okolí Prahy a místy v severovýchodních Čechách, dospěl k vrcholné mistrovské výzdobě v údobí od počátku 19. století do konce jeho třetí čtvrtiny.¹⁴

V polovině 20. století u nás v krátkém časovém úseku došlo v sociálním i stavebním vývoji vesnice k velkému zlomu. Příčiny tohoto zlomu, k vedoucího ke zhoršování vztahů, hodnot i specifických znaků vesnice, řada odborníků spatřuje zejména v kolektivizaci a integraci zemědělské výroby, přerušení kontinuity života, tradic a hospodaření, nerovnoměrném rozvoji vesnic s preferováním pouze tzv. střediskových obcí atd.¹²

Při posuzování faktorů, které vedly ke ztrátě kulturních i sociálních hodnot vesnice a ekologie krajiny, je nutno zvažovat, které jevy jsou důsledkem obecného civilizačního vývoje (v tomto případě se jedná o problémy středoevropského i celoevropského venkova), a které problémy jsou specifické pro český venkov. Je nesporné, že hodnoty venkova nepředstavují jen technicky překonané standardy. Staré tradice a osídlení představují prostředí, kde se jednotlivé stavby navzájem respektují, vytvářejí obdivuhodně malebné celky s řádem soukromých i veřejných prostorů, propojených logickými vazbami mezi sebou i s okolní krajinou. Ztrátou hodnot venkova tak postupně mizí kultura starší než kultura měst.¹²

2.9.2 *Architektura severních Čech*

V rozsáhlé severočeské oblasti dospěl vývoj lidové architektury poměrně brzy ke vzniku patrového uspořádání. Kromě nejméně úrodných, hlavně nejvýše položených oblastí (Jizerské hory, Krkonoše) a také jejich podhůří, kde nebyla souvislost českého osídlení výrazněji dotčena, tady převládl nakonec dům patrový. Že však vznik tohoto domového uspořádání nelze spojovat jen s etnickou příslušností obyvatel, ukazuje nejlépe vývoj v českém Pojizeří, kde je u zdejších roubených domů trojdílného komorného půdorysu dobře sledovaný vývoj k patrovému uspořádání vlivem zlepšených hospodářských podmínek i starší dřevěné patrové architektury městské.

Ostatně právě v západnějších oblastech (Českolipsko, Litoměřicko), kde německý živel postupně nabyl převahy, je na konstrukčním uspořádání roubených patrových domů nejlépe patrna vývojová skladba, jejíž základní jednotkou je opět přízemní roubený dům. Teprve na tento zcela hotový útvar je jakoby opatrně nasazena horní stavba, která přízemní buňku dokonce obkračuje, podpírána při jejím vnějšku představenými kozovými podporami – odstávkou. V těchto oblastech je rovněž patrné výraznější zastoupení chlívniho uspořádání domu.

Skladba usedlostí na širokých parcelách v úrodnějších zemědělských polohách je diferencovaná podobně jako v jiných českých oblastech: v čele a po stranách brány, dům a špýchar, vzadu stodola. Vlivem místní situace je však i zde toto uspořádání značně proměnlivé.

Domácká řemeslná výroba ve výše položených oblastech se v severních Čechách projevila obvyklým zvětšením světnice a větším počtem jejích oken. V kopcovité oblasti severně od České Lípy, kde se zvláště v 18. století rozvíjela speciální sklářská výroba, včetně mezinárodní distribuce výrobků, se na vesnicích i v menších městech výrazně uplatnil relativně honosný, v základě nezemědělský typ domu. Na jeho tvarovém výrazu se kromě místních tradic lidové architektury uplatnil slohový vliv barokní a klasicistní.

Patrový roubený dům níže položených zemědělských oblastí severních Čech patří svým náročným tesařským zpracováním k nejvýraznějším reprezentantům lidové

architektury v našich zemích. Přispěly k tomu hlavně možnosti, které tyto objekty skýtají pro náročnější výtvarné zpracování některých svých částí – především vlastní lomenice, podstávky a pavlače. Na nejbohatších lomenicích na Litoměřicku a Českolipsku se objevuje i motiv sloupků, závislý na pravidelnějším zvyku ozdobně ztvárňovat sloupky vnějších podstávek. Pokud se na domech objevuje datování, jsou pravidelným místem právě tyto nejnáročněji zdobené části domů.

Místem uplatnění sloupků jsou rovněž pavlače, které původně zprostředkovaly vnější přístup do komor v zadní části patra. U severočeských domů se vyskytují v nejrozličnější podobě od krátkých až po dlouhé útvary lemující celý dlouhý bok domu. V méně lesnaté jihozápadní oblasti Českého středohoří zasahuje až na Českolipsko (a severněji při hranicích Děčínskem až na Frýdlantsko) konstrukce hrázděná. Její použití se však i zde omezuje na patra domů (nebo jen jejich zadní, komorové části) a stavba hospodářské, hlavně stodoly.

Častou materiálovou kombinací ve střední části severních Čech je patrový dům, který má v přízemí obytnou část v čele domu roubenou a zbývající dvě třetiny zděné, patro dřevěné, roubené, zvláště v přední části s obytnými místnostmi a s případným podílem hrázděné stavby v zadní části hospodářské.

Ve středohoří, kde byl nedostatek dřeva a přitom nadbytek dobře přístupného a zpracovatelného kamene (hlavně opuky), se běžně stavěly patrové domy zcela zděné (kamenné a později i cihlové, s případným podílem vepřovic). Tyto domy s jednoduchými, klasicistními fasádami se pak hojně uplatňují v 19. století v rozlehlé oblasti severních, západních i středních Čech.

Tradice zpracování kamene jako stavebního materiálu i pro práci výtvarnou je v severních Čechách značně dlouhá i v oblastech, kde se pro dostatek rovného Jehličnatého dřeva dlouho jako základně uplatňovala konstrukce roubená. Zdejší pískovcové skalní útvary nutily ke zpracování nejen na kvádry alespoň pro podezdívky nebo konstrukci ohrazení, ale i k výtvarnému zpracování.¹

Dle použitých stavebních materiálů, stavební techniky a období, kdy byl objekt postaven můžeme nemovitosti v severních Čechách dělit na dva základní typy.

- 1) Starší severočeský dům** je proveden roubenou technikou a na značném počtu dochovaných objektů můžeme rozeznat jejich různé výškové uspořádání. Především v málo úrodných oblastech zůstala převažující přízemní forma domu, který je rovněž dáván do spojitosti s česky hovořícím obyvatelstvem. Setkat se můžeme rovněž i s domem polopatrovým, majícím nad úrovní stropní konstrukce provedeny nízké roubené stěny. Rozhodující podíl však tvoří stavby domů patrových, převládajících v hospodářsky prosperujících oblastech již na přelomu 17. a 18. století. Jejich roubená patra jsou opatřena konstrukcí pavlače, sloužící k zajištění provozního spojení s přízemím. Pavlač je vynášena příčně uloženými stropními trámy přízemí, které jsou přetaženy před podélnou obvodovou stěnu. Shora je pavlač kryta stejně vyloženými vaznými trámy krovu, přesahujícími právě o šířku komunikačního pruhu. Krytí je tedy obdobné jako u přízemní zástavby, využívající nesymetricky nasazenou střešní konstrukci. Charakteristickým znakem severočeských roubených patrových domů je provedení nosné rámové konstrukce vynášející patro - podstávky. Důvodem je poddajnost dřeva a s ním související nadměrná deformace přízemí od vlastní tíhy patra i střechy a od užitné tíhy spojené s provozem v patře i na půdě. Rámová konstrukce podstávky je umístěna při vnějším líci obvodových stěn přízemí. Roubení patra tak o šířku rámu (podstávky) předstupuje před půdorysný obvod přízemí. Vlastní rám je v místě styku vodorovných prvků a sloupků ztužen často profilovanými pásky. Později jsou pásky nahrazovány z vnější strany diagonálně přibitým rohovým prknem, které může být i vyřezávané,
- 2) Mladší severočeský dům** je jako v ostatních případech zděný. Používán je zejména snadno opracovatelný pískovec, později pálené cihly. Forma zděného domu odpovídá ustálenému objemovému řešení starší dřevěné vrstvy zástavby. Opouštěny jsou pouze konstrukce bezprostředně související s dřevěnou konstrukcí stěn a stropů, tj. podstávka a pavlač. V případě pavlače to však neplatí docela, neboť je často nahrazena arkádovou chodbou otevírající se do prostoru dvora klenutými oblouky.

3 METODIKA

3.1 *Postup zpracování*

Diplomová práce byla zpracována v následujících 4 fázích:

1) *Teoretická část*

Na základě prostudování odborné literatury z oblasti regionálního rozvoje, památkové ochrany a její legislativy byly v první části práce uvedeny základní definice této problematiky.

2) *Sběr informací*

Druhá část byla věnována sběru primárních a sekundárních dat.

- a) Primární informace byly získány sociologickým průzkumem mezi občany studovaných oblastí. Cílem průzkumu bylo zjistit zda jsou občané spokojeni s životem ve vesnických památkových zónách (rezervacích)
- b) Součástí druhé fáze diplomové práce bylo také získání sekundárních dat – tedy informací o lidové architektuře a jejím vývoji v jednotlivých obcích studovaného okresu.

3) *Analýza získaných dat*

Třetím krokem práce bylo statistické zhodnocení sociologického průzkumu mezi obyvateli daných obcí, implementace výsledků do SWOT analýzy a její následné sestavení.

4) *Doporučení*

Čtvrtou, tedy poslední, fází zpracování bylo navržení doporučení pro zlepšení vývoje zkoumaných vesnických památkových rezervací a vesnických památkových zón.

3.2 Cíle výzkumu

Cílem je zjistit jakým způsobem a v jakém rozsahu je rozvoj venkova ovlivněn památkovou ochranou souborů lidové architektury ve vesnických památkových rezervacích a vesnických památkových zónách v obcích okresu Česká Lípa. K tomuto zjištění je nutné ověření výsledků památkové ochrany, její důsledky na rozvoj vybraných sídel a postoje občanů, orgánů samosprávy i státní správy k této problematice.

Z hlediska rozvoje daných obcí je také důležité detailní prozkoumání přání a potřeb obyvatel a návštěvníků těchto vesnic. Proto je nezbytné využívat marketingových koncepcí, které vedou k úspěšné komunikaci a toku informací, což by mělo být využito k rychlému řešení problémů v daných obcích a tím pádem k jejich příznivému rozvoji.

3.3 Důvody průzkumu

Důvodem sociologického výzkumu mezi obyvateli vesnických památkových zón a rezervací v obcích okresu Česká Lípa bylo nejen zjištění zda jsou spokojeni s životem v daných obcích, ale i do jaké míry je život v obci ovlivněn tím, že právě jejich vesnice či její část byla prohlášena vesnickou památkovou zónou či rezervací. Co vlastně toto prohlášení pro občany znamená, zda jim přináší nějaké výhody nebo nevýhody.

Dalším úkolem bylo zjistit na jaké úrovni je vzájemná komunikace a kooperace mezi národním památkovým úřadem s obyvateli obcí a jednotlivými obecními úřady. Na základě výsledků šetření byl vypracován návrh konkrétních opatření vedoucí ke zvýšení atraktivity a regionálnímu rozvoji těchto obcí.

3.4 Popis zkoumaného vzorku

Obyvatelé vesnických památkových zón a vesnických památkových rezervací byli stanoveni jako výběrové jednotky výběrového souboru. Velikost vzorku dotazovaných byla po konzultaci s vedoucím diplomové práce stanovena na 110 respondentů. Z každé obce tak bylo náhodně osloveno přibližně 12 obyvatel.

3.5 Metody a techniky získávání primárních dat

Pro sociologický výzkum byla použita jedna z nejběžnějších metod, které se využívají k získání primárních dat, a to metoda dotazování. Tato metoda je založena na výpovědích respondentů, v tomto případě náhodně oslovených obyvatel vesnických památkových zón a rezervací. Technicky bylo šetření prováděno osobním dotazováním na otázky z předem připraveného dotazníku. Dotazník byl sestaven co tak, aby se tazatel vyvaroval případnému nepochopení otázky. Pro maximální zjednodušení pro respondenty byla možnost výběru z několika odpovědí.

S představiteli jednotlivých obcí a se zastupitelem národního památkového ústavu byl proveden řízený rozhovor, při kterém byly kladeny přesně formulované otázky ve stanoveném pořadí dle předem připraveného dotazníku. Dotazníky pro občany vesnické památkové zóny či rezervace, pro představitele obcí i pro zástupce NPÚ jsou v plném znění v Příloze č. 1 – 3.

3.6 Statistické zpracování získaných informací

Data byla zpracována tříděním dle jedné klasifikační vlastnosti, tzv. třídění 1. stupně. Interpretace výsledků je dána jak analyticky, tj. četnostmi v jednotlivých třídách znaku, tak grafickým znázorněním četností a aritmetického průměru.

4 EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST

1. část

4.1. *Popis vybraných obcí okresu Česká Lípa*

Zeměpisně je Českolipsko severočeským pohraničím, krajem, jímž proniká část Českého středohoří a Lužických hor. Venkov Českolipska nebyl v některých oblastech zcela dotčen civilizačními vlivy, uchoval si původní lidovou architekturu chalup a zemědělských usedlostí. Drobné vísky s roubenými domy místy ještě se špejcarey a výměnky na Dubsku střídá příznačný horský zateplený dřevěný dům v Lužických horách se světnicí pro umístění tkalcovského stavu nebo přístavby pro dílny brusičů skla, jimž pohon obstarávala vodní síla ze stružky rozváděné z potoka.

Bohatství lidové kultury zahrnuje muzeum lidového bydlení ve starobylé rychtě z roku 1797 v osadě Víška, dnešní součástí Kravař. Výrazem snahy zachovat nejcennější celky lidové architektury pro budoucnost, je vyhlášení čtyř vesnických památkových rezervací a pěti vesnických památkových zón na území Českolipska.

Obr. č. 2: Mapa Českolipska

Zdroj: <http://www.ceskolipsko.info/rubrika/cesky/>

4.1.1. Kravaře

Obr. č. 3: Kravaře – Vísecká rychta

První písemná zmínka o obci je z roku 1175. K nejvýznamnějším památkám patří původně gotický kostel Narození P. Marie, postavený do roku 1660, barokně upravený v letech 1744 - 9 a po požáru věže (1860) přestavěný roku 1868 do současné podoby. Z dalších památek stojí za pozornost pozdněbarokní fara vystavěná roku 1788, pozdněbarokní hřbitovní kaple P.

Marie Pomocné z roku 1750, která se dočkala nové úpravy, mariánský sloup z roku 1708 na náměstí, kamenný můstek snad z roku 1709, nesoucí sochu sv. Jana Nepomuského z roku 1817, a několik barokních soch světců v obci a okolí.

V bývalé osadě Víška (součást Kravař) stojí významný lidový dům rychtářů Kernů z roku 1797, připomínání jsou zde již v 16. století. Z jejich rozsáhlé stavby vznikla Vísecká rychta, expozice lidového bydlení, vybudovaná Okrasním vlastivědným muzeem v České Lípě. Před rychtou byla opravena i boží muka. V roce 1995 byly Kravaře prohlášeny Vesnickou památkovou zónou (VPZ).⁶

Socioekonomická data obce Kravaře

Součástí obce Kravaře jsou, kromě jiných, i obce Rané a Janovice u Kravař, které jsou prohlášeny vesnickou památkovou rezervací.

Tabulka č. 1: *Obyvatelstvo dle pohlaví*

Obyvatelstvo celkem	726	
z toho	muži	365
	ženy	361

Tabulka č. 2: *Obyvatelstvo dle věku*

0 - 14 let	128
15 - 59	494
60 a více	104

Tabulka č. 3: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		598
v tom	bez vzdělání	2
	základní vč. neukončeného	180
	vyučení a stř. odborné bez maturity	273
	úplné střední s maturitou	95
	vyšší odborné a nástavbové	11
	vysokoškolské	25
	nezjištěné vzdělání	12

Tabulka č. 4: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		386
v tom	zaměstnaní	348
	pracující důchodci	12
	ženy na mat. dovolené	5
	nezaměstnaní	38
Ekonomicky neaktivní celkem		328
z toho	nepracující důchodci	142
	žáci, studenti, učni	134
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		12

Tabulka č. 5: *Domovní fond*

Zdroj: www.czso.cz

Domy úhrnem		256	
z toho	domy obydlené	186	
	rodinné domy	172	
	bytové domy	8	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	147
		státu, obce	11
		SBD	3
	domy postavené	do 1919	82
		1920 - 1945	14
		1946 -1980	47
		1981 - 2001	40

4.1.2. Rané

Rané, malá osada ležící nedaleko Kravař pod vrchem Hamry, je poprvé doložena roku 1503. Z její historie je toho známo velmi málo, do roku 1848 patřila pod panství Horní Police. Pro velké množství dochovaných lidových obytných staveb z 19. století a dalších památek bylo Rané roku 1995 vyhlášeno vesnickou památkovou rezervací (VPR).

Mezi nejvýznamnější stavby, uváděné v seznamech kulturních památek, patří lidové roubené domy – například dřevěné selské usedlosti z let 1718, 1854 či 1856. Ve středu osady stojí památkově chráněná čtvercová kaple z roku 1810, jež byla opravena péčí Obecního úřadu Kravaře, pod který Rané patří od roku 1960. V okolí vsi se nachází několik křížků, např. socha archanděla Michaela při silnici do Kravař, a božích muk.⁶

4.1.3. Janovice u Kravař

Obr. č. 4: Vísecká Rychta

Ves Janovice v blízkosti Kravař je uváděna již roku 1273 jako majetek kláštera Doksany. V dalších stoletích patřila šlechtě, např. Berkům z Dubé.

Janovice byly pro mnoho dochovaných dřevěných lidových domů z 18.-19. století, z nichž řada slouží jako soukromé rekreační objekty, vyhlášeny

vesnickou památkovou zónou (1995). Přestože v seznamu památek jsou uvedeny jen dva srubové domy, s obvazy a pavlačemi, za pozornost stojí i další objekty – některé i s dalšími stavbami, jako jsou sýpky. Ve vsi stojí i zděné domy empírového typu z 19. století. Nově opravena byla na návsi kaple z roku 1931 spojená s hasičskou zbrojnicí. V okolí se dochovalo několik dalších drobných sakrálních objektů, opravených péčí Obecního úřadu v Kravařích, např. boží muka mezi Kravařem a Janovicemi a podstavec kříže z roku 1843 při hlavní silnici.

4.1.4. Bukovec

Obr. č. 5: Bukovec

Bukovec byl založen těšínským knížetem Kazimírem. Ten tehdy daroval Petrovi, zvanému Gros, a jeho potomkům 60 franckých (147 ha) lesa. Lokální privilegium vešlo v platnost 31. května 1353. Osada měla zpočátku sloužit jako hospodářské zázemí pro zdejší strážnici. Jejím úkolem bylo střežit jihovýchodní území těšínského knížectví. Velký vliv na vývoj obce měl

od 18. století obchod se solí.

Vzhled Bukovce se začal měnit po roce 1945. Bukovec jako samostatná obec patřil až do roku 1949 do okresu Český Těšín a až v roce 1960 byl přeřazen do nového tehdy okresu Frýdek-Místek. V roce 1975 se stal částí Jablunkova jako Jablunkov. Osamostatnil se opět po revoluci v roce 1990. Bukovec je nejvýchodněji položenou obcí České republiky. Spolu s Lhotou a dalšími obcemi je Bukovec součástí obce Dubá.

I když je dnes Bukovec poměrně moderní vesnicí se všemi vymoženostmi dnešní doby, návštěvník může mít pocit, že se zde zastavil čas. Lidé stále poctivě udržují staré kulturní a církevní tradice. Ještě dnes tu můžeme najít mnoho původních obydlí - dřevěnic.⁶

4.1.5. Lhota u Dubé

Obrázek č. 6: Lhota u Dubé

Okolí Lhoty u Dubé je velice bohaté na naleziště prehistorických dob (neolit, paleolit atd.), nedaleká Žákova hora zřejmě sloužila v dávné minulosti k předávání ohňových signálů. Pro častý výskyt jména vsi nelze určit přesné datum jejího vzniku, existovala však jistě dávno před rokem 1402, kdy je poprvé uvedena na dědické listině Berků z Dubé.

Jako poddanská ves patřila pod blízký hrad Čap. Později přešla pod panství Dubá a poté k Novému Berštějnu a k Doksům. Po roce 1945 byla ves nějaký čas samostatná, ale s úbytkem obyvatel se zprvu sloučila se Zátyním a později Dubou. Lhota stojí stranou hlavních cest, a tak je vyhledávána spíše k rekreaci než k trvalému bydlení.

Mnohé zachované stavby lidové architektury, navíc často v romantickém spojení se skalním pískovcovým masivem, vedly v roce 1995 k vyhlášení Lhoty u Dubé vesnickou památkovou rezervací. Na seznamu památek jsou uvedeny chalupy čp. 7 s výměnkem, čp. 12, 14 a 17. Drobnou památku představuje na návsi křížek s plastikou Panny Marie na podstavci.⁶

Socioekonomická data obce Dubá

(obecní částí Dubé jsou i Bukovec a Lhota u Dubé)

Tabulka č. 6: *Obyvatelstvo dle pohlaví*

Obyvatelstvo celkem	1757	
z toho	muži	880
	ženy	887

Tabulka č. 7: *Obyvatelstvo dle věku*

0 - 14 let	351
15 - 59	1119
60 a více	287

Tabulka č. 8: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		1406
v tom	bez vzdělání	4
	základní vč. neukončeného	462
	vyučení a stř. odborné bez maturity	631
	úplné střední s maturitou	209
	vyšší odborné a nástavbové	19
	vysokoškolské	53
	nezjištěné vzdělání	28

Tabulka č. 9: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		879
v tom	zaměstnaní	748
	pracující důchodci	26
	ženy na mat. dovolené	16
	nezaměstnaní	131
Ekonomicky neaktivní celkem		855
z toho	nepracující důchodci	353
	žáci, studenti, učni	313
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		23

Tabulka č. 10: *Domovní fond*

Domy úhrnem		694	
z toho	domy obydlené	387	
	rodinné domy	324	
	bytové domy	51	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	314
		státu, obce	30
		SBD	18
	domy postavené	do 1919	170
		1920 - 1945	36
		1946 - 1980	86
		1981 - 2001	77

Zdroj: www.czso.cz

4.1.6. Sloup

Obr. č. 7: Sloup

Obec Sloup leží v krásné romantické krajině, v širokém údolí Dobranovského potoka přibližně 4 km jihovýchodně od Nového Boru. Díky zajímavým památkám, velmi pěknému okolí a mnoha přírodním zajímavostem v okolí se stala známou rekreační lokalitou.

První zmínka pochází z roku 1324. Už ve 14. století byl sloupský hrad nejen panským sídlem, kde se vybíralo clo na tzv. staré českolipské cestě, spojující české vnitrozemí přes Českou Lípu se Žitavou. prvním historicky doloženým vlastníkem hradu byl Čeněk z Lipé, archeologické nálezy však svědčí o starším osídlení. Význam vsi značně stoupl v 18. století, kdy zde majitelé panství, hrabata Kinští, zřídili řadu manufaktur - výrobu plátva a zrcadel. V 19. století zde vznikají textilní továrny - přádelny, barvírny. Sloup v době J. M. Kinského patřil nesporně k nejvíce industrializovaným vesnicím severních Čech. Od počátku 20. století stoupl význam Sloupu jako rekreačního letoviska .

K nejvýznamnějším památkám obce se řadí patrový barokní zámek z let 1730-33, za autora projektu je považován Pietro Paolo Columbani. Objekt zdobený v průčelí sochami Antonína Brauna, synovce slavného Matyáše Bernarda Brauna. V sousedství zámku stojí staré budovy lesní správy a špitál z roku 1745, osmiboká hřbitovní kaple sv. Jana Nepomuského (1738-44). Mezi další pamětihodnosti patří kostel sv. Kateřiny vybudovaný v letech 1707-19 v barokním slohu, jehož oltář tvoří plastiky od A. Maxe, mariánský sloup z roku 1694 a sousoším Kalvárie z roku 1740, vytvořeným v dílně A. Brauna. V seznamu památek je devět lidových domů, jižně od obce však byl zcela zdecimován amfiteátr lesního divadla z roku 1923.⁶

Socioekonomická data obce Sloup

Tabulka č. 11: *Obyvatelstvo dle pohlaví*

Obyvatelstvo celkem	701	
z toho	muži	335
	ženy	366

Tabulka č. 12: *Obyvatelstvo dle věku*

0 - 14 let	93
15 - 59	435
60 a více	173

Tabulka č. 13: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		608
v tom	bez vzdělání	9
	základní vč. neukončeného	168
	vyučení a stř. odborné bez maturity	297
	úplné střední s maturitou	104
	vyšší odborné a nástavbové	11
	vysokoškolské	10
	nezjištěné vzdělání	9

Tabulka č. 14: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		330
v tom	zaměstnaní	302
	pracující důchodci	7
	ženy na mat. dovolené	5
	nezaměstnaní	28
Ekonomicky neaktivní celkem		369
z toho	nepracující důchodci	210
	žáci, studenti, učni	102
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		2

Tabulka č. 15: *Domovní fond*

Domy úhrnem		225	
z toho	domy obydlené	165	
	rodinné domy	151	
	bytové domy	4	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	151
		státu, obce	6
		SBD	4
	domy postavené	do 1919	61
		1920 - 1945	23
		1946 -1980	29
		1981 - 2001	47

Zdroj: www.czso.cz

4.1.7. Žďár

Ves je uváděna již ve 14. století jako samostatné šlechtické sídlo, které ovšem beze stop zaniklo. Ves se stala součástí panství Bezděz. Protože se ve Žďáru provozovala od 18. století mnohá řemesla, její rozvoj byl především spojován se zemědělstvím, a tak se zde dochovalo velké množství lidových staveb. Osada byla roku 1995 vyhlášena vesnickou památkovou rezervací a následně roku 1998 zapojena do státního Programu rozvoje venkova.

Obr. č. 8: Žďár

Na podobě jednotlivých objektů se podílejí sami majitelé, většinou rekreanti, kteří s pečlivostí uchovávají jejich historický vzhled. V seznamu kulturních památek je uvedeno celkem 34 objektů lidové architektury z přelomu 18. a 19. století. Mezi ně se řadí například statek s branou v lidovém baroku z roku 1815 a další žďárské usedlosti, které mají ve skále tesané prostory. Ve středu osady stojí barokní

kaple zasvěcená Panně Marii z roku 1710, nyní nákladně opravená péčí Městského úřadu v Doksech, k němuž Žďár patří. Pod kaplí začíná skalní soutěska vedoucí do dolní části osady, kde najdeme romantické scénérie spojení obytných dřevěných domů s pískovcovými masivy.

Socioekonomická data obce Doksy

(Žďár je součástí obce Doksy)

Tabulka č. 16: *Obyvatelstvo dle pohlaví* Tabulka č. 17: *Obyvatelstvo dle věku*

Obyvatelstvo celkem	5063	
z toho	muži	2458
	ženy	2605

0 - 14 let	804
15 - 59	3320
60 a více	939

Tabulka č. 18: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		4259
v tom	bez vzdělání	17
	základní vč. neukončeného	1016
	vyučení a stř. odborné bez maturity	1830
	úplné střední s maturitou	974
	vyšší odborné a nástavbové	132
	vysokoškolské	252
	nezjištěné vzdělání	38

Tabulka č. 19: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		2686
v tom	zaměstnaní	2468
	pracující důchodci	110
	ženy na mat. dovolené	29
	nezaměstnaní	218
Ekonomicky neaktivní celkem		2352
z toho	nepracující důchodci	1080
	žáci, studenti, učni	807
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		25

Tabulka č. 20: *Domovní fond*

Domy úhrnem		1264	
z toho	domy obydlené	1056	
	rodinné domy	893	
	bytové domy	126	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	852
		státu, obce	85
		SBD	41
	domy postavené	do 1919	165
		1920 - 1945	273
		1946 - 1980	375
		1981 - 2001	235

Zdroj: www.czso.cz

4.1.8. Velenice

Obr. č. 9: Velenice

Obec Velenice (německy Wellnitz) leží 8 km jihovýchodně od Nového Boru a 4 km severně od Zákup v údolí říčky Svitavy. První zpráva o obci pochází z roku 1399. Zprávy o Velenicích jako žitavském manství svědčí o tom, že tvrz vznikla ještě v době, kdy Žitava patřila Ronovcům, tedy před rokem 1319.

V roce 1472 zde byl královský man Melichar z Kouče, sídlem na Stranově, který roku 1475 prodal pustý poplužní dvůr a ves Velenice Mikulášovi z Lutic. Od Mikulášova syna Hanuše koupili ves roku 1479 bratři Jaroslav, Jiří, Jan a Petr Berkové z Dubé a Lipé, kterým ji král následujícího roku propustil z manství.

V roce 1710 prodala hrabata z Kokořova panství Sloup Václavovi Norbertovi Oktaviánovi Kinskému, jehož rodina ho vlastnila do konce patrimoniální vlády. Po jejím zrušení byla roku 1850 vytvořena místní obec Velenice, která náležela k soudnímu okresu Nový Bor. Ten byl v letech 1850-1855 součástí okresního hejtmanství Česká Lípa, v letech 1855-1868 samostatným politickým okresem, v letech 1868-1938 opět součástí okresu Česká Lípa a v roce 1938-1945 začleněn do londrátu Česká Lípa. Před rokem 1945 se počet obyvatel přibližoval k 500, roku 1945 však byl pouze 340. Po odsunu německého obyvatelstva roku 1946 se počet obyvatel ještě snížil na 200 - 300. Obec měla výrazně zemědělský charakter, místní průmysl prakticky neexistoval. Velenice byly i oblíbeným cílem turistů

Socioekonomická data obce Velenice

Tabulka č. 21: *Obyvatelstvo dle pohlaví*

Obyvatelstvo celkem	177	
z toho	muži	94
	ženy	83

Tabulka č. 22: *Obyvatelstvo dle věku*

0 - 14 let	29
15 - 59	114
60 a více	34

Tabulka č. 23: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		148
v tom	bez vzdělání	1
	základní vč. neukončeného	52
	vyučení a stř. odborné bez maturity	65
	úplné střední s maturitou	21
	vyšší odborné a nástavbové	2
	vysokoškolské	5
	nezjištěné vzdělání	2

Tabulka č. 24: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		94
v tom	zaměstnaní	84
	pracující důchodci	2
	ženy na mat. dovolené	1
	nezaměstnaní	10
Ekonomicky neaktivní celkem		83
z toho	nepracující důchodci	42
	žáci, studenti, učni	28
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		0

Tabulka č. 25: *Domovní fond*

Domy úhrnem		69	
z toho	domy obydlené	54	
	rodinné domy	54	
	bytové domy	0	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	51
		státu, obce	0
		SBD	1
	domy postavené	do 1919	30
		1920 - 1945	7
		1946 - 1980	6
		1981 - 2001	10

Zdroj: www.czso.cz

4.1.9. Tubož

Obr. č. 10: Tubož

Obec Tubož (280-320 m.n.v.) se nachází 9 km od Dubé a 3km od obce Housky, v tzv. „Konrádovském dole“. Tubož je součástí obce Blatce, která má 56 trvale žijících obyvatel. Dále k obce Blatce patří kromě Tubože i obce Blatečky, Konrádov, Houska, Bežkov. První zmínka o obci Blatce se datuje roku 1316.

Tubož se rozkládá kolem rybníka vybudovaného na horním toku říčky Pšovky. Vodní tok, který v dávné minulosti vymodeloval kaňony Konrádovského a Kokořínského dolu a ještě před druhou světovou válkou poháněl jen v této oblasti deset mlýnů, je dnes líně tekoucím potůčkem s množstvím zarůstajících rybníků, rybníčků a tůní. Největší atrakcí Tubože je bývalý mlýn Palác se soustavou ve skále vytesaných náhonů, za vidění ale stojí i několik desítek pěkně udržovaných roubenek. V okolí se nachází horolezecké objekty v pískovcích

Jedná se turisticky velmi atraktivní oblast, která je pro svoji romantickou a panenskou přírodu hojně navštěvovanou oblastí. Kromě tradičních roubených chalup jsou pro tuto oblast charakteristické i zajímavé sklaní útvary, tzv. skalní města, která se vyvinula postupným zvětráváním skalních plošin. Připočteme – li k tomu fakt, že celá rozlehlá oblast je a byla vždy bez průmyslu a je relativně vzdálena hlavním dopravním tepnám, není potom divu, že je Kokořínsko protkáno hustou sítí turistických a cykloturistických tras.

Socioekonomická data obce Blatce

(Tubož je částí obce Blatce)

Tabulka č. 26: *Obyvatelstvo dle pohlaví*

Obyvatelstvo celkem	57	
z toho	muži	32
	ženy	25

Tabulka č. 27: *Obyvatelstvo dle věku*

0 - 14 let	10
15 - 59	36
60 a více	11

Tabulka č. 28: *Obyvatelstvo dle vzdělání*

Obyvatelstvo 15leté a starší		47
v tom	bez vzdělání	0
	základní vč. neukončeného	18
	vyučení a stř. odborné bez maturity	18
	úplné střední s maturitou	6
	vyšší odborné a nástavbové	0
	vysokoškolské	4
	nezjištěné vzdělání	1

Tabulka č. 29: *Ekonomická aktivita*

Ekonomicky aktivní celkem		27
v tom	zaměstnaní	24
	pracující důchodci	3
	ženy na mat. dovolené	0
	nezaměstnaní	3
Ekonomicky neaktivní celkem		29
z toho	nepracující důchodci	11
	žáci, studenti, učni	9
Osoby s nezjištěnou ekon. aktivitou		1

Tabulka č. 30: *Domovní fond*

Domy úhrnem		156	
z toho	domy obydlené	23	
	rodinné domy	23	
	bytové domy	0	
z úhrnu obydlených domů	dle vlastnictví	soukromých osob	23
		státu, obce	0
		SBD	0
	domy postavené	do 1919	15
		1920 - 1945	3
		1946 -1980	2
		1981 - 2001	3

Zdroj: www.czso.cz

2. část

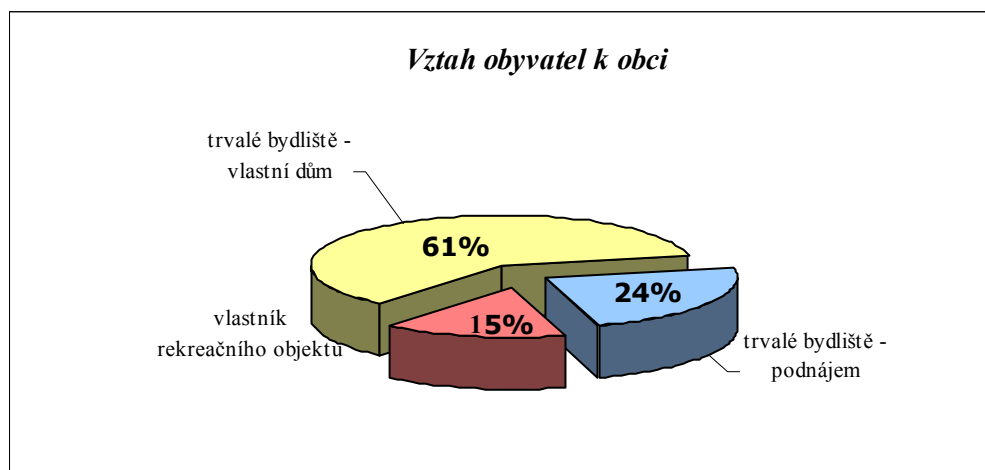
4.2. *Výsledky sociologického šetření*

a) Vyhodnocení dotazníkového průzkumu mezi obyvateli

Sociologické šetření bylo prováděno mezi obyvateli jednotlivých obcí v listopadu roku 2006 a v únoru 2007.

Otázka č. 1: *Jaký je Váš vztah k této obci?*

Graf č. 1

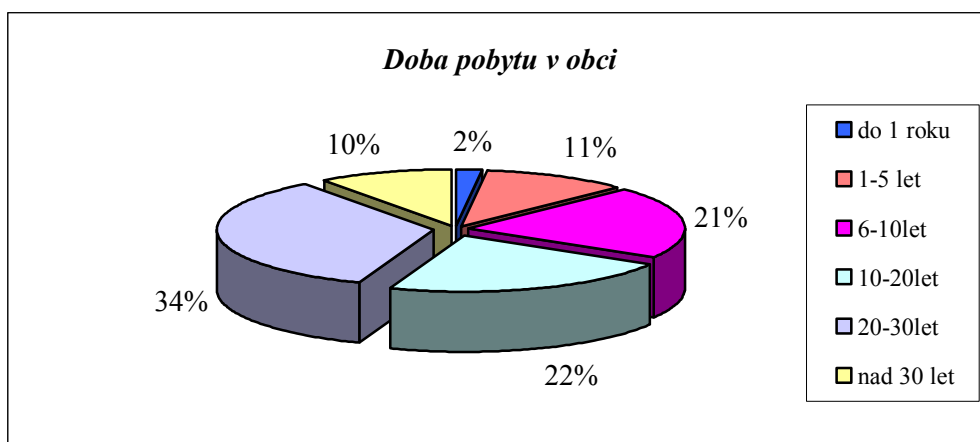

(Zdroj: vlastní šetření)

Dotazníkovému průzkumu se podrobilo 110 obyvatel zadaných VPZ a VPR. Z průzkumu vyšlo najevo, že nejpočetnější skupina obyvatel má v daných obcích trvalé bydliště a bydlí zde ve vlastním domě. Číselně vyjádřeno je to 67 obyvatel, což je 61%.

Otázka č. 2: *Jak dlouho již v této obci pobýváte?*

Graf č. 2

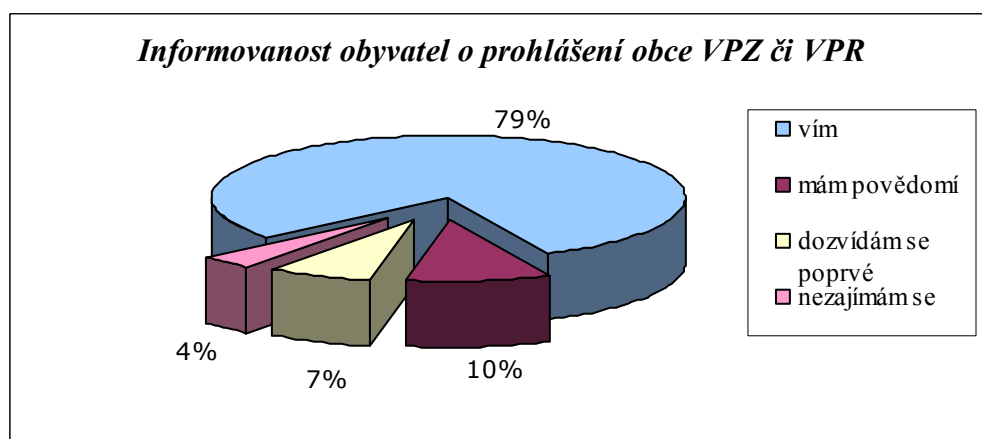

(Zdroj: vlastní šetření)

Z grafu je patrné, že největší podíl obyvatel (konkrétně 37 z celkového počtu dotázaných) v daných obcích žije 20 – 30let.

Otázka č. 3: *Víte o tom, že Vaše obec, nebo část obce byla před časem prohlášena vesnickou památkovou rezervací (vesnickou památkovou zónou)?*

Graf č. 3

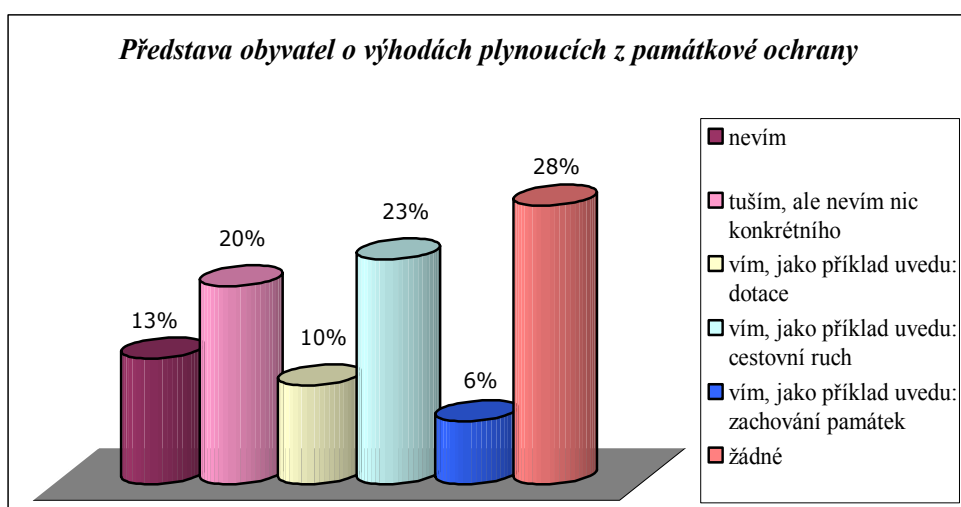

(Zdroj: vlastní šetření)

Z průzkumu vyšlo najevo, že převážná většina obyvatel (87 respondentů, tj. 79%) žijících ve vesnických památkových zónách (rezervacích), ví o prohlášení jejich obce či části obce vesnickou památkovou rezervací (zónou) a zajímají se o tuto problematiku.

Otázka č. 4: *Máte představu, jaké výhody to Vaší obci přináší?*

Graf č. 4

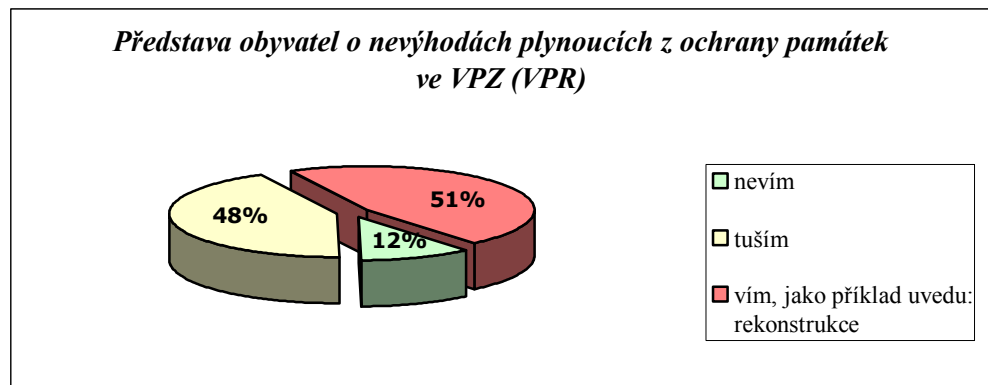

(Zdroj: vlastní šetření)

Na čtvrtou otázku odpovědělo 28%, tedy 31 dotázaných, že prohlášení jejich obce za VPR či VPZ pro obec nepřináší žádné výhody. 13% dotázaných o výhodách neví, 20% obyvatel tuší jaké výhody z památkové ochrany plynou, ale nevěděli nic konkrétního. Jako výhoda byl nejčastěji uváděn rozvoj cestovního ruchu (23% odpovědí), dále pak zachování památek (6%) a možnost čerpání dotací(10%).

Otázka č. 5: *Máte představu jaké nevýhody to Vaší obci přináší?*

Graf č. 5

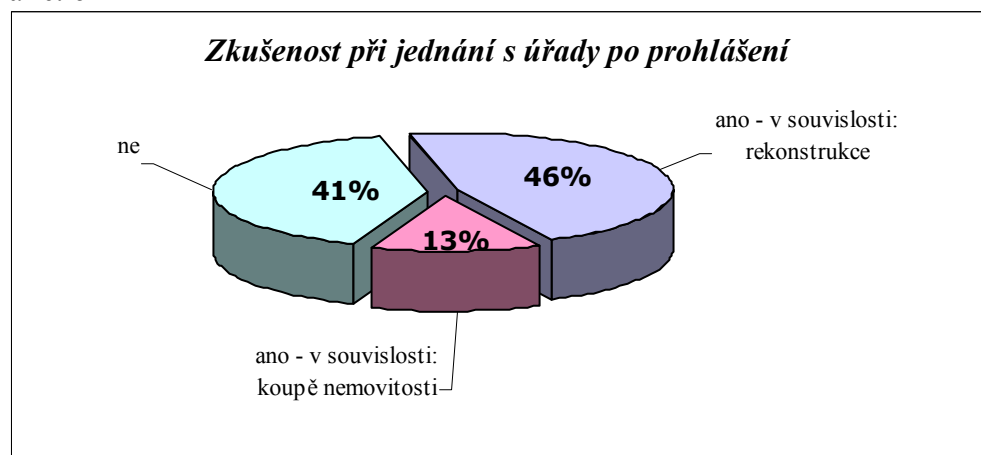

(Zdroj: vlastní šetření)

O nevýhodách, které prohlášení dané obce za VPZ (VPR), mělo jasno celkem 51% dotázaných, což činí 56 obyvatel. Jako příklad uvedli problémy při rekonstrukcích a renovacích. 48% obyvatel tuší jaké nevýhody plynou z ochrany památek v jejich obci, 12% respondentů neví.

Otázka č. 6: *Setkal/a jste se již při jednání s úřady s tím, že je Vaše obec (část obce) prohlášena vesnickou památkovou rezervací (zónou)?*

Graf č. 6

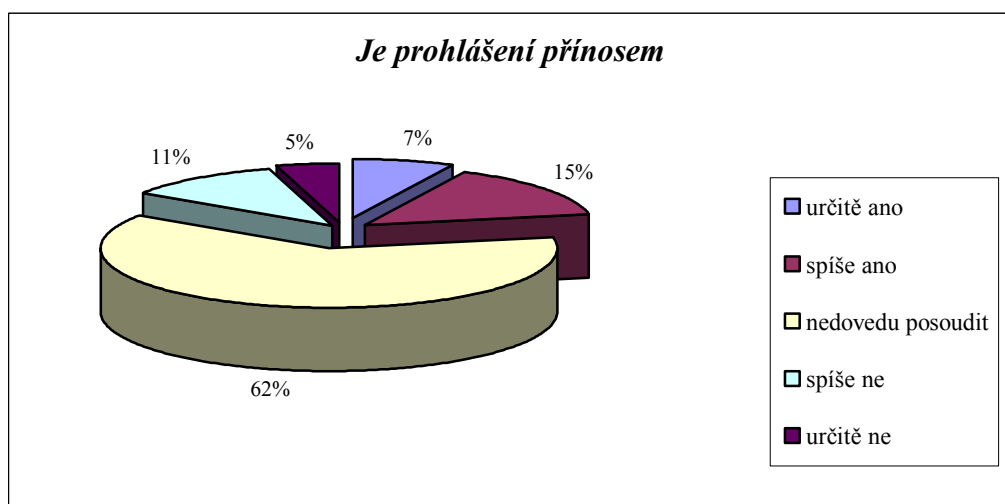
(Zdroj: vlastní šetření)

Graf vyjadřuje, že 50 občanů, tj. 46% z celkového počtu dotázaných, se při jednání s úřady setkalo s tím, že jejich obec (část obce) je prohlášena vesnickou

památkovou rezervací nebo zónou. Nejčastěji se tak stávalo při jednání rekonstrukcí (či přestavbách) nemovitostí

Otázka č. 7: ***Domníváte se, že prohlášení Vaší obce (části obce) vesnickou památkovou rezervací (zónou) bylo pro Vaši obec přínosem?***

Graf č. 7

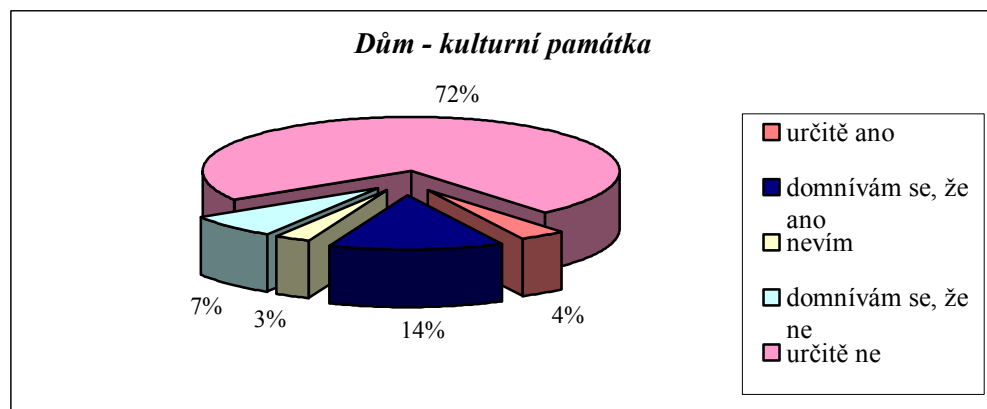

(Zdroj: vlastní šetření)

68 občanů (tj. 62% z celkového počtu dotázaných) se vyjádřilo, že to, zda bylo prohlášení jejich obce za VPZ či VPR přínosem či nikoli, nedovedou posoudit. 8 obyvatel míní, že určitě ano, 16 respondentů odpovědělo, že spíše ano. 12 respondentů odpovědělo, že spíše ne a 6, že určitě ne.

Otázka č. 8: ***Je dům, ve kterém bydlíte prohlášen kulturní památkou?***

Graf č. 8

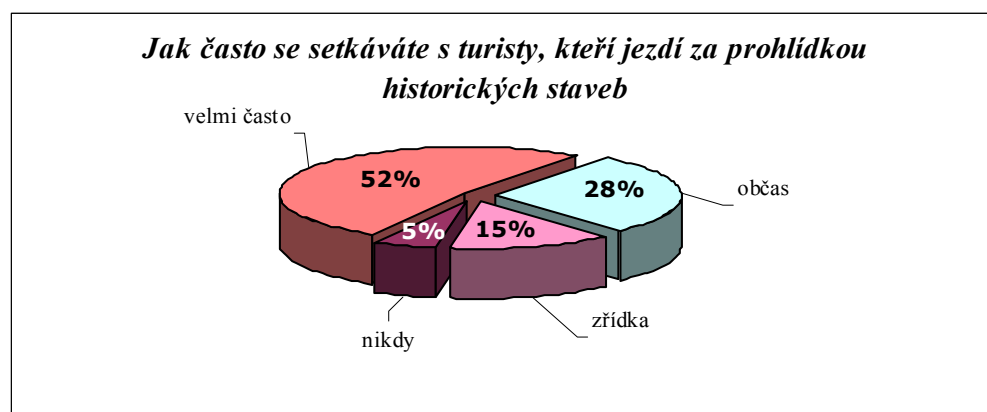

(Zdroj: vlastní šetření)

Ze 110 dotázaných odpovědělo 72% (tj. 79 obyvatel), že dům, ve kterém bydlí určitě není prohlášen kulturní památkou. Pět obyvatel konstatovalo, že jejich dům je kulturní památkou, 15 respondentů se domnívá, že jejich obydlí je prohlášeno kulturní památkou, osm obyvatel se domnívá, že jejich dům není kulturní památkou a tři neví.

Otázka č. 9: *Setkal/a jste se někdy ve Vaší obci s lidmi, kteří si do Vaší obce přijeli prohlédnout historické stavby?*

Graf č. 9

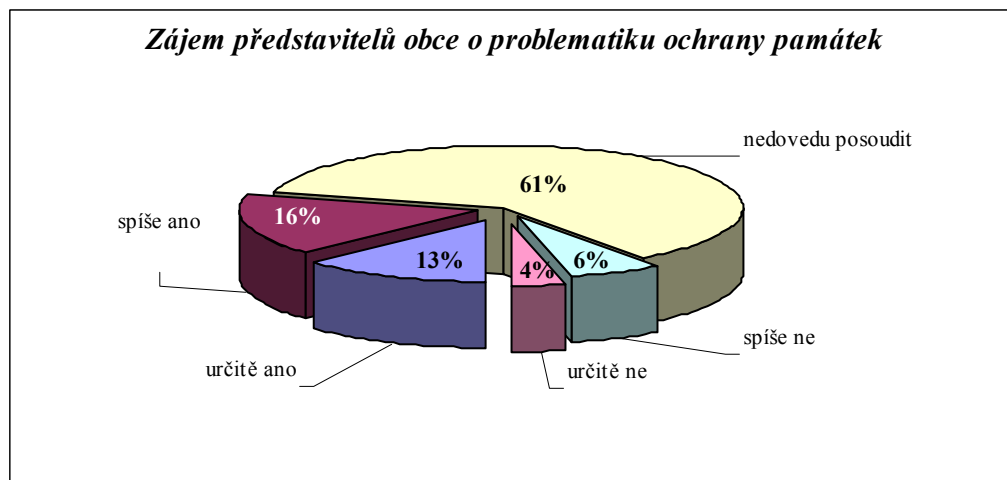

(Zdroj: vlastní šetření)

57 dotázaných potvrdilo, že se velmi často setkávají s lidmi, kteří si do jejich obce přijeli prohlédnout historické stavby. Další významnou část tvoří 30 obyvatel. Ti se vyjádřili, že za historickými stavbami k nim do obce přijíždějí lidé občas. To, že tam lidé přijíždějí zřídka odpovědělo 17 osob a dle 6 respondentů do obce nepřijíždějí lidé za prohlídkou historických budov nikdy.

Otázka č. 10: *Myslíte si, že se starosta a obecní zastupitelstvo zajímá o problémy spojené s památkovou ochranou Vaší obce (části obce)?*

Graf č. 10

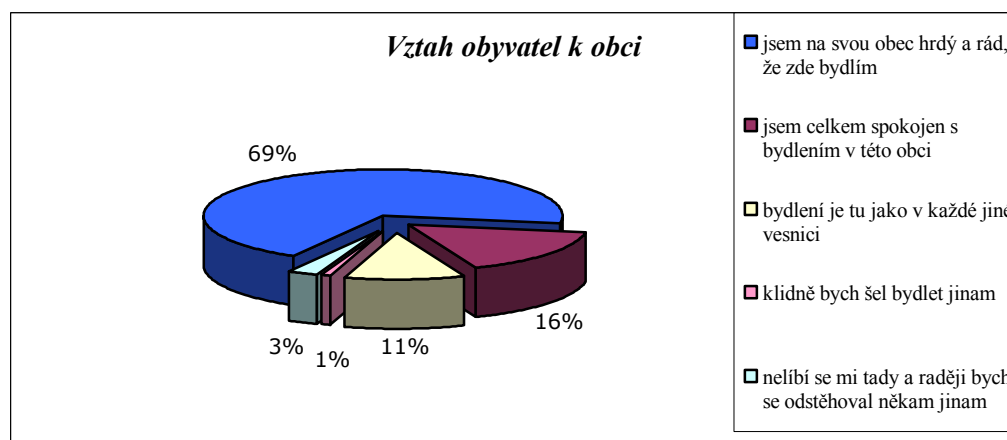

(Zdroj: vlastní šetření)

Z grafu je zřejmé, že většina (61%) obyvatel studovaného území nedovedlo posoudit, zda se představitelé jejich obce zajímají o problematiku ochrany památek. 14 obyvatel se domnívá, že představitelé obce určitě projevují zájem o ochranu památek. Spíše ano odpovědělo 18 dotázaných. Dle 11 občanů se představitelé obcí o danou problematiku spíše či určitě nezajímají.

Otázka č. 11: *Můžete charakterizovat Váš vztah k obci, kde trvale nebo občas bydlíte?*

Graf č. 11

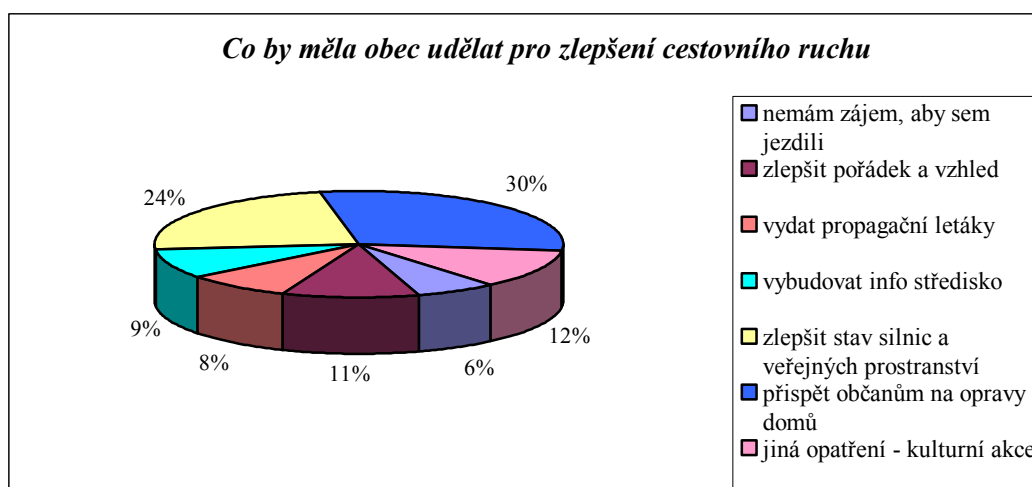

(Zdroj: vlastní šetření)

Z celkového počtu je 69% (tj. 76) obyvatel hrdých na svou obec a jsou rádi, že zde bydlí, celkem spokojeno s bydlením je 18 dotázaných, 12 považuje své bydlení stejné jako v každé jiné vesnici, 1 obyvatel by se klidně přestěhoval jinam a 4 dotázaní by se raději odstěhovali jinam, protože se jim bydlení v obce nelíbí.

Otázka č. 12: *Co by měla Vaše obec udělat pro to, aby k Vám lidé jezdili na výlety a jako turisté?*

Graf č. 12

(Zdroj: vlastní šetření)

Na tuto otázku mohli respondenti vybrat 1, 2 či 3 odpovědi. Celkově bylo tedy 281 odpovědí. Dle odpovědí obyvatel studovaného území je zřejmé to, že se domnívají, že pro zlepšení cestovního ruchu v oblasti by bylo dobré, aby bylo občanům přispíváno na opravy jejich domů (myslí si to 30% odpovědí). Jako další nutnost obyvatelé vidí zlepšení stavu silnic a veřejných prostranství (24% odpovědí). Kulturní akce jsou, dle obyvatel, další možností zvýšení atraktivity oblasti pro cestovní ruch (12% odpovědí). Překvapivé je zjištění, že 6% dotázaných nemá zájem, aby do jejich obce jezdili turisté.

Otázka č. 13: *Tato otázka byla zaměřena na údaje o respondentech*

Tabulka č. 31: Sociologické a demografické údaje o dotazovaných (110 osob)

otázka č. 13		počet	procenta	
<i>pohlaví</i>	muž	63	57%	
	žena	47	43%	
<i>věk</i>	do 17-ti let	6	5%	
	18 - 25	11	10%	
	26 - 35	16	14%	
	36 -45	17	16%	
	46 - 55	27	25%	
	56 a více	33	30%	
<i>vzdělání</i>	vysokoškolské	6	5%	
	střední	49	45%	
	vyučen	43	39%	
	základní	12	11%	
<i>místo zaměstnání</i>	v místě bydliště	40	37%	
	dojíždím za prací	28	25%	
	nepracuji	důchodce	29	26%
		student	10	9%
		mateřská dovolená	3	3%
<i>pracuji jako</i>	samostatně podnikám v jiném oboru než je zemědělství nebo lesnictví	11	10%	
	zaměstnanec soukromé firmy v oboru zemědělství a lesnictví	10	9%	
	podnikatel v jiném oboru než je zemědělství a lesnictví, které zaměstnává další pracovníky	23	21%	
	zaměstnanec u soukromé firmy v jiném oboru než je zemědělství a lesnictví	24	22%	

(Zdroj: vlastní šetření)

b) Vyhodnocení dotazníků samospráv jednotlivých obcí

Dotazníkové šetření s představiteli obcí bylo provedeno v listopadu roku 2007. Vzhledem k tomu, že některé VPZ či VPR jsou částí jiné obce bylo získáno 6 vyplněných dotazníků od představitelů samosprávy jednotlivých obcí. Obce v okrese Česká Lípa jsou součástí mikroregionů nejčastěji se jedná o mikroregiony Máchův kraj, Novoborsko či Podralsko.

Otázka č. 1: ***Jakou funkci v obci zastáváte?***

Řízený rozhovor byl veden ve 2 případech se starostou, ve 3 případech s místostarostou a v 1 případě s asistentkou starosty obce.

Otázka č. 2: ***Jak dlouho již v této obci pobýváte?***

Představitelé samosprávy obcí, kteří byli podrobena dotazníkovému šetření, ve většině případů v obci pobývali nad 30let (4 případy) a ve 2 případech 20 - 30let.

Otázka č. 3: ***V kterém roce byla Vaše obec (nebo její část) prohlášena VPR či VPZ?***

Na základě odpovědí respondentů byly sestaveny tabulky VPR a VPZ.

Tabulka č. 32: Vesnické památkové rezervace

<i>Název</i>	<i>rok prohlášení</i>
Janovice u Kravař	1995
Lhota u Dubé	1995
Rané	1995
Žďár	1995

(Zdroj: vlastní šetření)

Tabulka č. 33: Vesnické památkové zóny

<i>Název</i>	<i>rok prohlášení</i>
Bukovec	1995
Kravaře	1995
Sloup	1995
Tubož	1995
Velenice	1995

(Zdroj: vlastní šetření)

Otázka č. 4: ***Má Vaše obec zpracovanou nějakou územně-plánovací dokumentaci?***

U tří obcí - Sloup, Kravaře (součástí obce jsou i obce Janovice u Kravař a Rané) a Žďár - existuje územně plánovací dokumentace, konkrétně územní plán a urbanistická studie.

Otázka č. 5: ***Má Vaše obec zpracovaný nějaký strategický plán nebo plán rozvoje obce?***

Strategický plán či plán rozvoje obce byl zpracovaný pouze v jedné obci a to v obci Žďár, v dalších obcích se na strategickém plánu či plánu rozvoje pracuje.

Otázka č. 6: ***Domníváte se, že prohlášení Vaší obce (části obce) VPR či VPZ bylo pro Vaši obec přínosem?***

Představitelé 2 obcí a na památkovém úřadě jsou přesvědčeni, že prohlášení obcí za VPR nebo VPZ bylo pro dané obce přínosem. Zbylí představitelé nedovedli posoudit, zda má toto prohlášení pro jejich obec nějaký přínos.

Otázka č. 7: ***Myslíte si, že se zajímáte o problémy spojené s památkovou ochranou Vaší obce?***

Většina představitelů samosprávy obcí (4 ze 6ti) se domnívají, že se o problémy spojené s památkovou ochranou jejich obce určitě zajímají. Dva respondenti a na památkovém úřadě bylo na tuto otázku odpovězeno spíše ano.

Otázka č. 8: ***Máte představu jaké výhody památková ochrana Vaší obci přináší?***

V této otázce se odpovědi představitelů obcí velmi shodovaly s názory občanů vybraných obcí. Většina představitelů se totiž domnívá, že památková ochrana jejich obci žádné výhody nepřináší (4 případy ze 6ti), dva představitelé byli přesvědčení o výhodách památkové ochrany (jako příklad uvedli dotace, uchování kulturních krás obce atd.). Představitel Národního památkového ústavu samozřejmě odpověděl kladně a jako výhody například uvedl dotace z grantů kraje či poskytované Ministerstvem kultury na opravy historických budov, fasád, úpravy terénu, cestovní ruch aj.

Otázka č. 9: ***Máte představu jaké nevýhody památková ochrana přináší Vaší obci?***

V odpovědi na tuto otázku došlo ke vzácné shodě mezi všemi představiteli obcí. Největší nevýhodou, kterou přináší památková ochrana jsou problémy při renovacích či rekonstrukcích nebo stavbách nových obydlí, dále pak administrativní náročnost získávání stavebních a jiných povolení či vyjádření (například od NPÚ), což výrazně prodlužuje a komplikuje průběh jednotlivých akcí. Představitel památkového ústavu s představiteli obcí nesouhlasil.

Otázka č. 10: ***Setkal/a jste se při jednání s úřady s tím, že Vaše obec (část obce) je prohlášena VPR či VPZ?***

Všichni dotázaní představitelé se při jednání s úřady setkali s tím, že je jejich obec prohlášena VPR či VPZ.

Otázka č. 11: ***Jaké máte zkušenosti s jednáním o památkové ochraně Vaší obce s Vaším pověřeným obecním (městským) úřadem?***

Zkušenosti s jednáním o památkové ochraně s pověřeným obecním (městským) úřadem bylo ze strany 4 dotázaných představitelů spíše kladné. Ve dvou případech byly zkušenosti negativní.

Otázka č. 12: ***Jaké máte zkušenosti s jednáním o památkové ochraně Vaší obce s památkovým úřadem?***

Zkušenosti s jednáním o ochraně památek s památkovým úřadem měli všichni představitelé obcí v celku pozitivní, i přes to, že se vyjádřili, že jednání s památkovým úřadem jsou poněkud zdlouhavá a administrativně náročná. Představitel památkového úřadu se vyjádřil, že jednání s představiteli obcí o památkové ochraně má vždy příznivý průběh.

Otázka č. 13: ***Jaké máte zkušenosti s jednáním o památkové ochraně Vaší obce s Krajským úřadem v Liberci?***

Představitelé obcí i představitel památkového úřadu uvedli, že jejich zkušenosti s jednáním o památkové ochraně s Krajským úřadem v Liberci je velmi dobré.

Otázka č. 14: ***Je dům, ve kterém bydlíte prohlášen kulturní památkou?***

Ani jeden z 6ti dotazovaných představitelů obcí nebydlel v domě, který by byl prohlášen kulturní památkou.

Otázka č. 15: ***Setkal/a jste se ve Vaší obci s lidmi, kteří si do Vaší obce přijeli prohlédnout historické stavby?***

Všichni dotázaní představitelé studovaných obcí i zástupce památkového úřadu se vyjádřili, že se velmi často setkávají s lidmi, kteří si přijeli do jejich vesnice prohlédnout historické stavby.

Otázka č. 16: ***Můžete charakterizovat Váš vztah k obci, kde trvale bydlíte?***

Všichni představitelé na tuto otázku odpověděli, že jsou na svou obec hrdí a velmi rádi zde žijí.

Otázka č. 17: ***Co by měla Vaše obec udělat proto, aby k Vám lidé jezdili na výlety a jako turisté?***

Mezi nejčastější návrhy opatření, které by měly být provedeny za účelem zvýšení návštěvnosti daných obcí, bylo zlepšení ubytovacích a restauračních služeb v obcích, zkvalitnění informačního systému, pořádání kulturních akcí, zlepšení stavu komunikací a čistoty okolí obcí.

Otázka č. 18: ***Informace o respondentech***

Mezi dotazovanými bylo 4 muži a 2 ženy. Ve třech případech bylo dotazovaným mezi 46 a 55 roky, v jednom případě 56 let a více, v jednom 26 -35 let a v jednom 36 – 45 let. Převážná většina dotázaných měla ukončené vysokoškolské vzdělání (4 respondenti) a dva představitelé obce měli vzdělání středoškolské. Všichni byli zaměstnání ve státní organizaci.

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ A NÁVRHY ŘEŠENÍ

5.1 Analýza (SWOT) výsledků

Na základě dotazníkového průzkumu mezi obyvateli jednotlivých vesnic a představiteli samosprávy obcí studovaného území (celkem 116 respondentů) byla sestavena SWOT analýza.

Silné stránky:

- turisticky atraktivní oblast v CHKO Kokořínsko
- množství kulturních, historických památek a přírodních atraktivit
- výhodná geografická poloha z hlediska příjezdového cestovního ruchu
- klidné prostředí vhodné k rekreaci
- žádný rušivý průmysl
- výhodná poloha z pohledu příjezdového cestovního ruchu
- velké množství velmi dobře značených turistických tras
- začínající a rozšiřující se síť cyklotras

Slabé stránky:

- nízká dopravní obslužnost – chybějící železnice, špatná kvalita silnic
- špatný technický stav památkových objektů
- nedostatek kulturně-historických aktivit a jejich nedostatečná propagace
- minimum pracovních příležitostí v místě – odliv obyvatel v produktivním věku
- stav využití informačních a komunikačních technologií
- neexistence marketingových způsobů prodeje turistické nabídky
- nedostatečná reklama regionu
- minimální aktivita drobných živnostníků
- nekvalitní informační systém v obcích či jeho úplná absence
- nepříznivá věková struktura obyvatel

Příležitosti:

- využití finanční podpory z prostředků EU
- zájem EU na zachování přírodního a kulturního dědictví jednotlivých členských zemí
- zlepšení dopravní infrastruktury
- vybudování informačního systému (směrovky, ukazatele, mapy)
- účast na veletrzích cestovního ruchu – propagace regionu
- nabídnout nové produkty cestovního ruchu (agroturistika)
- kvalitnější propagace tradičních kulturních akcí
- využití mezinárodní podpora trvale udržitelného rozvoje

Ohrožení:

- vysoké náklady na rekonstrukce a údržbu zajímavostí a atraktivit – nedostatek finančních prostředků
- špatná úroveň marketingu v regionu a podceňování jeho role

5.2 Návrhy řešení

- 1) Propagace regionu i jednotlivých vesnic
- 2) Zlepšení stavu komunikací
- 3) Vybudování informačních středisek
- 4) Budování doprovodné infrastruktury nejen pro cestovní ruch
- 5) Podpora rozvoje cestovního ruchu
- 6) Podpora malého a středního podnikání
- 7) Osvěta v oblasti památkové péče
- 8) Zlepšení technického stavu památek

Ad 1) Pro zlepšení propagace regionu a obcí studované oblasti je velice důležité vytvoření kvalitních webových stránek jednotlivých vesnic. Většina obcí dané oblasti webové stránky nemá, což je v dnešní „době internetu“ dosti překvapivé. Na již existujících webových stránkách je nedostatek informací o těchto památkově chráněných obcích či jejich částech,

což zapříčiňuje to, že se spousta uživatelů internetu nedozví o atraktivitách daného území a proto si k návštěvě či výletu vybere jinou oblast, o které jsou informace o zajímavostech dostupnější. Vytvoření webových stránek může být finančně nákladnější a každá obec či její část nemá dostatek prostředků na její zřízení a aktualizace. V tomto případě by bylo vhodným řešením vytvořit společné webové stránky pro několik obcí. Toto řešení se přímo nabízí u obce Kravaře jejíž součástí jsou i obce Rané a Janovice u Kravař. Dalším řešením jak zlepšit informovanost může být vydávání informačních brožur či letáků.

Ad 2) Špatný technický stav komunikací není v České republice žádným překvapením, ani silnice či chodníky ve studovaném území nejsou výjimkou. Opravy silnic by přitom vedly ke spokojenosti místních obyvatel, stejně tak i návštěvníků. Toto opatření je potřebné např. v obci Bukovec, Rané, ale překvapivě i v obci Kravaře, která není neznámou zapadlou vískou.

Ad 3) Informační střediska jsou v dané oblasti skutečně vzácností, což komplikuje pobyt turistům, kteří chtějí získat informace o atraktivitách, ubytování či stravovacích zařízeních apod. přímo v obcích. Vybudování informačních středisek může přinést vytvoření nových pracovních míst pro místní obyvatele. Ovšem pokud opět zvážíme roční náklady na zaměstnance a provoz informačního střediska musíme uznat, že vsíky jako například Bukovec či Tubož si nemohou dovolit zřídit takovéto centrum. Možností jak vyřešit tento finanční problém je zřízení tzv. informačních kiosků. Ve srovnání s informačním centrem tyto kiosky znamenají pro obec jednorázové náklady na jejich zřízení a minimální náklady na jejich údržbu. Další a velmi významnou výhodou je, že na vybudování informačních kiosků může být poskytnuta dotace například z Regionálního operačního programu.

Ad 4) Zkvalitnění doprovodné infrastruktury pro cestovní ruch je také nezbytné. Velkým nedostatkem je absence základních věcí, které jsou ve městech s větším počtem obyvatel součástí každodenního života. Ve většině vesnic poměrně značně brzdí rozvoj nejen cestovního ruchu, ale i služeb chybějící bankomat. Tato zdánlivá maličkost má za následek odjezd velké části obyvatelstva i rekreatů do větších měst (např. Doksy) či do okresního města, kde současně dojde k nákupu požadovaných služeb. Následkem toho je znevýhodnění drobných podnikatelů ve studované oblasti.

Ad 5) Oblast cestovního ruchu by měla být prioritou v rozvoji v okrese Česká Lípa, souvisí totiž s rozvojem regionu a z tohoto pohledu má před sebou patrně největší potenciál růstu. Díky svým přednostem mají dané obce potenciál k několikanásobnému zvýšení počtu návštěvníků, což by znamenalo i vzestup zaměstnanosti a příjmů osob zaměstnaných ve službách. K naplnění tohoto předpokladu chybí ovšem koordinovaná spolupráce mezi jednotlivými subjekty cestovního ruchu (majitelé restaurací, penzionů, informační centra a dalších, samozřejmě včetně jednotlivých obcí a Libereckého kraje).

Ad 6) S bodem 5. úzce souvisí podpora malého a středního podnikání z důvodu vytváření nových pracovních příležitostí pro místní obyvatele.

Ad 7) Z průzkumu mezi obyvateli a představiteli samosprávy obcí vyplývá, že převážná část nevidí výhody památkové ochrany. Z tohoto důvodu je nutné obyvatele a představitele samosprávy informovat výhodách, které z ochrany památek plynou.

Ad 8) Neméně důležité je také přesvědčit občany a motivovat je k obnově, rekonstrukcím a údržbě památek, ale i krajiny z důvodu jejich velké historické hodnoty. Tento region je bohatý na přírodní i historické krásy a byla by velká škoda tyto charakteristické krásy českých vesnic nezanechat dalším generacím. Určitým motivačním prostředkem mohou být celostátní soutěže (např. Vesnice roku), které pro obec znamenají přísun finančních prostředků například z turismu či v podobě investic. Každé peněžní prostředky mohou pomoci k rozvoji obce.

6 SOUHRN A ZÁVĚRY

Rozvoj venkova a problematika regionálního vývoje venkovských oblastí se poněkud opožděně, ale přece jen začíná dostávat do popředí zájmů politiků i odborníků různých profesí. V současné době je v České republice několik hlavních regionálních disparit. Jako nejvýznamnější můžeme považovat výrazný rozdíl v řadě ukazatelů rozhodujících pro životní úroveň obyvatelstva mezi jednotlivými kraji, ale také „uvnitř“ krajů.

V současnosti se však aktuálnost studia regionálních problémů a jejich řešení výrazně zvyšuje, a to jak z vnitřních, tak i z vnějších příčin. Z vnitřních příčin, které stimulují zájem o regionální problematiku, uveďme především rychlý až dramatický nárůst nezaměstnanosti doprovázený velmi výrazným růstem rozdílů v míře nezaměstnanosti mezi regiony.

Základním státním koncepčním dokumentem na úseku podpory regionálního rozvoje je strategie regionálního rozvoje ČR. Jedná se o střednědobý dokument (na období 3-7 let), který formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje.

V dnešní době se stále více řeší rozvoj městských sídel a poněkud se zapomíná na podporu rozvoje menších obcí či vesnic. Na vesnicích je nejen nedostatek pracovních příležitostí, nízká dopravní obslužnost, ale velmi často zde chybí potřeby a služby, které jsou nutné k běžnému životu jako je například lékař, lékárna, bankomat, ale třeba i kulturní vyžití. Ve většině případů na venkově není ani dostatek prostředků k zajištění zlepšení této situace. Bohužel tato skutečnost vede k odlivu mladých lidí v produktivním věku a následkem toho dochází ke stárnutí venkovského obyvatelstva a tím k nedostatečnému rozvoji venkovských oblastí.

Pro venkov byla v minulosti charakteristická zemědělská výroba. Vzhledem k nepříznivé situaci zemědělství v České republice není divu, že v této oblasti podniká stále méně lidí. Jako následek nevyužívání zemědělských usedlostí dochází k jejich zastarávání, chátrání někdy až k úplnému zániku. Uvážíme – li, že většina těchto usedlostí a obydlí patří mezi historické skvosty je skutečně škoda nepodporovat rozvoj venkova a ochranu těchto památek.

Historické památky jsou nedílnou součástí kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významným činitelem životního prostředí, originálním a tím pádem absolutně nenahraditelným bohatstvím každé společnosti. Cílem každého státu by mělo být vytvoření všestranných podmínek pro prohloubení a zlepšení péče o kulturní památky, o jejich zachování pro další generace. Je to jeden z nejlepších způsobů jak přispět k dalšímu rozvoji kultury a společnosti vůbec.

Současný systém české památkové péče se opírá o památkový zákon z roku 1987, konkrétně o zákon č. 20/1987 o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.). Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Orgány státní památkové péče ve spolupráci s ostatními orgány státní správy a za odborné pomoci organizací státní památkové péče, vědeckých, uměleckých a dalších odborných odborné organizace a ústavů dbají, aby se státní památková péče zabezpečovala plánovitě, komplexně a diferencovaně a v souladu s dlouhodobou koncepcí jejího rozvoje.

Ochrana kulturních památek na místě původního vzniku a v původních prostorových vazbách je proto velmi důležitá, dalo by se říci, že rozhodující a podstatná. Pro většinu památkových rezervací a památkových zón, které jsou charakteristické dochovanými soubory lidové architektury, dosud není zpracován územní plán. Obce, které mají územní plán zpracován tak učinily zejména pro to, aby se mohly zapojit do Programu obnovy vesnice. V tomto programu je jednou z podmínek pro získání dotace právě sestavení územního plánu.

Památkovou rezervací rozumíme území sídelního útvaru, jehož neopakovatelný charakter je neodmyslitelně určován právě urbanistickým souborem nemovitých kulturních památek. Prostředí a stavební fond rezervace vyžadují nejvyšší a nejnáročnější stupeň památkové ochrany v plném prostorovém rozsahu vymezeného území. Veškeré zásahy podléhají schvalovacímu řízení příslušných orgánů státní správy a památkové péče.

Památkovou zónou je území sídelního útvaru nebo jeho části, jehož charakter je určován souborem tradičních staveb se stanoveným podílem nemovitých kulturních památek. Z pohledu památkové péče se jedná o urbanistický celek (nebo jeho část) hodnotných historických objektů. V okolí vesnických památkových rezervací a vesnických

památkových zón i jednotlivých kulturních památek jsou také vyhlášena ochranná pásma, která zabraňují nevhodným úpravám blízkého okolí VPR a VPZ.

Díky zákonu č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči může majitel památky požádat o finanční podporu na zachování a obnovu kulturní památky. Tento příspěvek může být až do výše 90% celkových nákladů (§16). Pro uchování vesnických památek existuje také celá řada programů, fondů a nadací, jak regionálního tak i mezinárodního charakteru, které poskytují finanční prostředky ve formě dotací na záchranu vybraných vesnických památek. Mezi ně patří např. Havarijný střešní fond, Program záchrany architektonického dědictví, Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny, Program restaurování movitých kulturních památek, Program obnovy venkova, Program Culture 2000 či granty poskytované Libereckým krajem jako jsou Grantový fond Program obnovy venkova neinvestiční – program č. 17, Fond investic – Program obnovy venkova investiční – program č. 4 a další.

Cílem práce je zjistit, do jaké míry ovlivňuje rozvoj venkovského prostoru památková ochrana souborů lidové architektury ve vesnických památkových zónách a vesnických památkových rezervacích, konkrétně v obcích okresu Česká Lípa. Proto bylo nutné ověřit si postoj občanů, orgánů samosprávy i státní správy k výsledkům památkové ochrany a její vliv na rozvoj studované oblasti. Zjistit úroveň spolupráce mezi obcemi, obyvateli a památkovým úřadem. Z výsledků průzkumu byly následně navržena konkrétní opatření pro zvýšení atraktivity těchto obcí a pro zlepšení jejich rozvoje.

Dalším cílem průzkumu bylo zjistit zda jsou občané spokojeni s životem ve vesnických památkových zónách (rezervacích), zda prohlášení jejich obce za VPR či VPZ považují za pozitivní či negativní a co toto prohlášení pro znamená pro běžného občana, případně jaké komplikace mu to způsobuje (např. rekonstrukce, přestavby obydlí)

Výzkumem bylo také zjištěno, že památková ochrana může napomoci rozvoji venkova ve smyslu zkvalitnění infrastruktury, zlepšení životních podmínek na venkově, zvýšení podílu cestovního ruchu, vytváření nových pracovních podmínek pro místní obyvatele aj. To vše s ohledem na „pravidla“ ochrany památek a životního prostředí na jedné straně, na druhé pak s ohledem na potřeby obyvatel, které plynou z hospodářského rozvoje obcí.

Co se týče výhod plynoucích z památkové ochrany z průzkumu vyšlo najevo, že 20% obyvatel tuší jaké výhody z památkové ochrany plynou, ale nevěděli nic konkrétního. Jako výhoda byl nejčastěji uváděn rozvoj cestovního ruchu (23% odpovědí), dále pak zachování památek (6%) a možnost čerpání dotací (10%), 13% dotázaných o výhodách neví a 28% občanů se domnívá, že prohlášení jejich obce za VPR či VPZ pro obec nepřináší žádné výhody.

Většina představitelů i občanů se totiž domnívá, že památková ochrana jejich obci žádné výhody nepřináší. Pouze dva představitelé a byli přesvědčení o výhodách památkové ochrany (jako příklad uvedli dotace, uchování kulturních krás obce atd.). Představitel Národního památkového ústavu samozřejmě odpověděl kladně a jako výhody například uvedl dotace z grantů kraje či poskytované Ministerstvem kultury na opravy historických budov, fasád, úpravy terénu, cestovní ruch aj.

O nevýhodách, které prohlášení dané obce za VPZ (VPR), mělo jasno celkem 51% dotázaných, což činí 56 obyvatel. Jako příklad uvedli problémy při rekonstrukcích a renovacích. 48% obyvatel tuší jaké nevýhody plynou z ochrany památek v jejich obci, 12% respondentů neví. Podle představitelů obcí je největší nevýhodou, kterou přináší památková ochrana jsou problémy při renovacích či rekonstrukcích nebo stavbách nových obydlí, dále pak administrativní náročnost získávání stavebních a jiných povolení či vyjádření (například od NPÚ), což výrazně prodlužuje a komplikuje průběh jednotlivých akcí.

Zkušenosti s jednáním o památkové ochraně s pověřeným městským úřadem, památkovým úřadem či krajským úřadem v Českých Budějovicích měli představitelé samospráv jednotlivých obcí převážně dobré a to ve více jak 60%.

Na základě výsledků tohoto výzkumu bylo navrženo několik opatření mezi které patří např. Propagace regionu i jednotlivých vesnic (webové stránky na internetu, vydávání informačních brožur a letáků), Zlepšení stavu komunikací, Vybudování informačních středisek či kiosků, Podpora cestovního ruchu a malého a středního podnikání, Osvěta v oblasti památkové ochrany, Zlepšení technického stavu památek.

Můžeme říci, že v naší zemi je mnoho památek lidové architektury, které tvoří náš venkov ojedinělým a vzácným. Proto bychom se měli zaměřit na ochranu těchto krás a pozoruhodností, které byly dochovány z dob minulých. Tyto památky zasluhují naši pozornost, protože jsou, stejně tak jako jiné, mnohem známější památky, kulturním svědectvím vývoje naší země. Vždyť by byla neskutečná škoda zdevastovat tyto klenoty, které ukrývá náš venkov a nezachovat je pro další generace.

7 SUMMARY

Regional development and the territorial protection of rural architecture complexes in villages in Česká Lípa district are topics of this graduation thesis.

The territorial protection of historical monuments has been ensured by law since the fifties and the preservation of landscape complexes is more and more emphasised.

In the Czech Republic, there are 40 town heritage reserves and 61 village reserves. Cores of historic cities further protected by 209 town heritage zones and 164 village heritage zones. Then Conditions in the Czech Republic call for an individual approach that might be of interest for small historic cities and villages and their micro-regions.

The regional development in rural areas, especially in village heritage reserves and village heritage zones should be improved very quickly. This fact has to be reflected in the strategy of the rural areas development as well as in the local resources affordable for safeguarding of culture heritage.

The strategy of social and economy development programme should be based on support and use of 2 basic items – a city in which the unique character must be protected for future generations and a city as a high quality place for life and work for its citizens. For taking this strategy program in life is high level of cooperation between public on one side and municipality offices and government on the other side really key and necessary. The fact is that regional development and the territorial protection of village heritage zones and reserves are quite important issues at the time and their importance will be increasing in future. It is necessary to create a database of technological procedures of heritage skills and crafts, information how to get financial support etc. and support the publishing of the saved knowledge and its distribution in all sites. This is the only way how to save our cultural treasure for future generations.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- 1) Škabrada J., Voděna S.: Vesnické stavby a jejich úprava, Státní zemědělské nakladatelství Praha, 1995
- 2) <http://www.mvcr.cz> , 11.11.2006
- 3) Blažek J.: Geografie – Sborník ČGS č.3/1999, 141 – 159 s.
- 4) Vaniček J., Hrabánková M.: Regionální projektování, JČU v ČB, 2003
- 5) <http://www.spov.org>, 7.11.2006
- 6) Aulová M., kol. autorů: Historické památky Libereckého kraje, Krajský úřad Libereckého kraje, 2002
- 7) Hájek V. a kolektiv: Lidová stavení: opravy a úpravy, Praha, Grada publishing, 2001
- 8) <http://www.mmr.cz>, 12.1.2007
- 9) Zákon č. 20/1987 o státní památkové péči
- 10) http://www.rozhlas.cz/lidove_stavby/ochrana_sidel, 20.1.2007
- 11) http://www.rozhlas.cz/lidove_stavby/regionalni_oblasti, 20.1.2007
- 12) http://www.lidova_architektura.cz, 2.2.2007
- 13) Kašparová L., Rozehnalová E., Nové stavby pro venkov, Ústav územního rozvoje, Brno 2005
- 14) http://rozhlas.cz/lidove_stavby/uvod,
- 15) Vojtíšek B., Vařeka J.: Lidová architektura v severních Čechách, Okresní vlastivědné muzeum v České Lípě, 1999

Přílohy